

graffiti

Василь Базів

графіті

КІНЕЦЬ СВІТУ

2. ПІСЛЯ...

CF FOLIO

Василь Базів

Кінець світу. Том 2. Після...

«Фолио»

2013

Базів В. А.

Кінець світу. Том 2. Після... / В. А. Базів — «Фолио», 2013

Василь Базів – автор роману «Хрест», що вийшов друком у видавництві «Фолио» у 2011 році і готується до видання у Лондоні англійською мовою, – знаний в Україні та за її межами політик, дипломат, вчений, письменник, візіонер. Має найвищий дипломатичний ранг Надзвичайного і Повноважного посла. Професор Міжнародного університету «Україна». «Кінець світу. До і після...» – сага про космологічну долю людства у двох томах, у якій автор подає власну унікальну версію покликання Людини. Перший том, що вийшов на початку 2012 року, містить фундаментальне дослідження створення світу і людства, пропонує ексклюзивну матрицю численних земних цивілізацій. У другому томі, що виходить напередодні «кінця світу» за «Календарем майя», автор у процесі освоєння цього феноменального вчення галактичних блукальців безпосередньо на їхній батьківщині на півострові Юкатан, на основі аналізу вершинних досягнень сучасної науки, а також у царині власних креативних візій, приходять до висновку, що «кінець світу» – це Кінець епохи здичавілого роду гомо сапієнс і Початок на планеті Земля постлюдства, поіменованого люденами. Те, що вершиться на нашому віку, за значимістю дорівнює народженню життя на Землі і створенню Креатором Людини.

© Базів В. А., 2013

© Фолио, 2013

Содержание

Майя	6
Репетиція кінця	6
Ной відпочиває	9
Динозаври не винні	13
Юкатан – звучить космічно	15
Без Харкова не було би майя?	18
Чечен Іца – піраміда, що співає, або тут сходить на землю Бог	21
Вдома – це Всесвіт	23
М'яч влучає у центр Галактики	25
Майя – це я!	27
Людство	33
Як багацько нас є!	33
Щосекунди нас стає на трое більше!	35
Портрет смертних «Богів»	38
Встань, Тарасе, подивися!	41
Ще не вмерла Україна?	44
Конец ознакомительного фрагмента.	47

Василь Базів
Кінець світу
2. Після...
Сага про космологічну
долю людства у двох томах
Том 2

Синові Андрію

* * *

*Наступає Час,
І настав уже.
Ісус Христос*

*Се ж остання війна!
Се до бою
Чоловіцтво зі звірством стає.
Іван Франко*

Майя

Репетиція кінця

Українець, як відомо, поки не помагає – не повірить. Як можна писати трактат про земний кораблик із 7-мільярдним людством на борту в неозорому океані Галактики, який мав би перекинутися саме 21 грудня 2012 року, не побувавши там, де це накаркали?

Був би автор не до кінця сумлінний перед собою, майя, людством і читачами, якби не здійснив банальну річ – не побував власними, справді босими ногами на Землі майя, і саме не інакше, як у 2012 році.

Із заколисаного берега Дніпра, на якому народжуються ці рядки, зриваюся враз – і в дорогу.

Від Києва до Канкуна – 10 000 кілометрів. В один бік. 15 годин на висоті 10 000 метрів над Землею і зі швидкістю 1 000 000 метрів за годину.

Немає ще такої алюмінієвої труби, яку люди назвали літаком, котра би здолала це одним махом. Треба пересісти бодай один раз. Перевести дух. Залити енергетичної рідини у нутроші цієї труби, щоб вона стала птахом. І уже за другим злетом із українського Києва – у мексиканський Канкун.

По дорозі – авіастиоп у Нью-Йорку. Якщо бути точнішим – на острові Манхеттен.

Не плаваючий титанік, на якому Людина продемонструвала пік свого зодчого генія. Скільки конкурентів виростають то тут, то там, – то Шанхай, то Дубай, але Нью-Йорк був, є і ще, напевно, довго буде найграндіознішим земним мегапоселенням на планеті Земля.

Ви коли-небудь пробували порахувати кількість голок на їжаку? Так само – порахувати кількість хмарочосів на Манхеттені. Голова йде обертом не від того, що вони своїми шпичцями протикають Небо, а тому, що їх – безмір. Безліч, як на їжаку.

Недруги цього дива земного кажуть – тут усі гроші світу. Згоден, але потрібне уточнення. Як ВВП рахують на душу населення, так і капітал треба рахувати на кубічний метр рукотворного простору на цій цяточці острівного суходолу.

Я чомусь думав, що Уолл-стрит – серце світової економіки – місцина галаслива. Аж ні. Мало не гробова тиша. Звисають над тобою банківські мури, за якими твориться те, від чого залежить усе суще на суші і на воді.

США – то така держава, поза інтересами якої не може бути жоден квадратний метр Землі. Неважливо, чи це Аравійська пустеля із безцінними нафтовими нутрощами, чи урбанізований Донбас із вугільними надрами, чи просто морська безодня Бермудів або катастрофічно зникаючі льоди Арктики.

Нью-Йоркська біржа – найбільший у світі фінансовий вулик. Тут дилерські бджілки збирають нектар зі всіх земних квітників. У нас кажуть – як би то заробити гроші. Яму копати чи бетон заливати, одне слово, сім разів попотіти. Аби копійчину заробити. А вони, американці, сконструйовані інакше. Вони кажуть: «Make money!» Робити гроші. А не заробити. Ви «пашіть», а ми тут, на Уоллстрит, порахуємо.

Зовні біржа – як музей. Тихо. Правда: гроші люблять тишу. Тим паче, коли це мільйони. Мільярди. Мільярди мільярдів.

Коли надто довго затримуєшся біля мовчазного вулика, лінивий полісмен може, позіхаючи, підійти і поцікавитись – чого рота роззявив? Проходьте далі, містер. Не затримуйтесь.

А прямо через доволі вузьку дорогу тієї самої Уоллстрит дивиться прямо у вікна біржі Джордж Вашингтон. Пам'ятник батьку-засновнику.

Він і його «братани» масони, не виключено, що за походженням – спадкоємці моїх рідних тамплієрів, придумали усе це. Придумали США. Ніколи в історії людства, від майя і аж до початку їхнього майже 4-тисячного календаря, не було ще жодної держави, яка була би настільки сильнішою від усіх інших.

Ми там, на хутірці обабіч Дніпра, завше зважуємо – ті чи ці? Америка чи Росія? Проти кого дружити? Некоректна альтернатива. Бо Росія – то чотири проценти США. Не за кількістю випитого, а за кількістю зробленого – за економічною могутністю.

Я сильним і багатим не заздрю, на відміну від 99 відсотків «моєї нації». Я ними захоплююся. Із цим просто ультразахопленим почуттям я і провів два дні пересадки по дорозі до майя.

Були у моєму складанні маршруту два резони – чому саме через Нью-Йорк. Якщо вже сповнюватися почуттям безмежного жалю за світом, який може згинуть, то найкраще робити це у найкращому місці на планеті. Як таку красу – і у прах!

Якби мені Всевишній заборонив народитися у селі Семигинові Стрийського району Львівської області, я б пошкодував гірко. І попросив би: на все воля Божа – якщо не Семигинів, то давайте Нью-Йорк.

Зрештою, чому якраз це найперше – у моєму сприйнятті – диво світу – американське місто? Вселенське глобальне поселення. Вавилон. Усі тут гомонять «язици». Просто не можна уявити, як зі знанням тільки своєї мови ти можеш пропасти у Нью-Йорку. То у Москві ти будеш ходити Красною площею зі своєю англійською, як німий, а тут російська тебе заведе хоч на край Емпайр стейт білдинг. Українською теж можеш знайти спільну мову з кожним другим на П'ятій авеню – на головній торговій вулиці планети, де у найпрестижнішому магазині «Сакс компані» можеш купити костюм від Бріоні удесятеро дешевше, ніж у Києві навпроти Бессарабки.

І другий резон – саме тут був недавно майже... кінець світу. Тоді я працював неподалік – у Торонто – генеральним консулом України. Канадці дуже люблять сусіднього старшого брата. Розподіл їхній на держави на суспільному рівні – умовний. Вони – одна північноамериканська цивілізація.

Більшого страху і трауру, ніж у той вересневий день, я не бачив. Якби був прилад, який би вимірював цей стан людської душі у момент кінця світу, то він би зупинився на тій самій позначці, як це було тут 11 вересня 2001-го. Особисто мене якби ви запитали: коли світ був найближче до кінця, то для мене без варіантів – 11 числа дев'ятого місяця першого року третього тисячоліття після Христа.

Я свідомо поселився у Нью-Йорку в готелі, з вікон якого рукою подати до близнят Світового торгового центру. Руку із вікна «Хілтона» можна висунути, але на місці цих найвищих споруд у найграндіознішому на планеті Нью-Йорку – порожнеча.

Внизу, на місці тих знищених будівель, неначе проступає вода. Там, де вони стояли, зробили меморіальні фонтани. Як пам'ятники на могилах.

Тут загинули чийсь сини і дочки, батьки і матері. Хоча що тут нового – при збройному нападі гинуть люди. Дивно, якби вони не гинули.

Але збройний напад – на кого? На того, у кого зброї масового знищення більше, ніж в усіх інших держав, разом узятих. На державу, громадян якої захищає наймогутніша у всі часи армія світу. На державу, на яку за усі століття її існування ніхто ніколи не нападав. Окрім хіба що божевільних кремлівських олігофренів, тут ніколи не уявляли собі іншого ворога.

І хто напав? Лахмітники. Із dna глобального стакана, де осів мусульманський мільярд. Дно напало на вершок.

Нова ера після 11 вересня означає, окрім усього іншого, те, що страшнішою зброєю, ніж атомна бомба, є бомба-людина.

Людина, яка себе підриває жакливим вибуховим пристроєм, що називається – затьмарена ненавистю свідомість.

Бомба на поясі власного тіла, а навколо люди, які не бояться тебе, бо ти теж людина. На мирній вулиці посеред мирного міста у мирний час. Бомба-людина за штурвалом літака, для якої важко й сказати, яка радість більша – відібрати життя у себе чи у своїх ворогів.

У своєму готельному номері я знайшов кольоровий проспект про Нью-Йорк, виданий ще у ту, минулу, еру. До 11 вересня... Є там фото тих самих близнюків. Але от текстівка. Якщо ви будете сидіти на вершині цього хмарочоса у ресторані, який так і називається – «Вікна світу», то літаки будуть пролітати повз ці вікна нижче від вас, під вами.

Прочитавши, я здригнувся, дивлячись за вікно. Може, це слово недоречне, але воно має й таке значення – *ідея* могла народитися у божевільній фанатичній голові саме у тому, вже неіснуючому ресторані, при спогляданні на ті самі літаки, які пролітали поруч, як птахи. А якщо поруч, то чому їх не спрямувати у ті самі вікна...

Знищені будівлі-близнюки – не тільки символи могутності золотого мільярда людства, який володіє 80 відсотками земних багатств. Тут працювали і загинули на робочих місцях люди, які мали зарплату не менше мільйона доларів. Мозковий центр світової економіки. Креативний цвіт людства. Мудріші, а може, й наймудріші із людей.

Згоден, що тих 80 відсотків у розпорядженні 15 відсотків – так не має бути, і треба робити висновки. Але ні людство в цілому, ні ці тисячі головастиків не заслужили смерті. Не заслужили, як за майя, бути принесеними у жертву. В ім'я чого? Що дала ця жертва? Облагородила, визволила, як жертва Христа?

Із апокаліптичного стану тепер, у 2012-му, мене виводять могутні крани, які цілодобово повзають угору-вниз перед моїми вікнами. Внизу, на землі, я бачу, як роїться людський мурашник. Як багато людей у стислому до міліметрів просторі роблять спільну роботу! Просто несамоовитий вихор руху на велетенському будмайдані. Просто сказати, багатотисячна глобальна толока.

На місці знищених фанатичною ненавистю близнюків – трійня! Просто на очах неначе виповзають із земної шкаралупи нульового циклу і тягнуться зі страшною підйомною силою тепер уже трійня Колосів нью-йоркських.

Трійця найвищих у найвищому і найбагатшому на планеті Манхеттені нових хмарочосів. Ще респектабельніших, ще красивіших, ще вищих, ніж ті, що були...

Серед десятків тисяч будівельників, які метушаться без упину, – будівельні фірми із Дубая, Лондона, Тайпею, Буенос-Айреса, Франкфурта, Дубліна, Шанхая, Сіднея. Увесь світ хоче залишити тут свої зодчі автографи. Спокутувати спільну провину за тих, які не відали, що робили. Чи показати м'язи сукупної потуги, яку не здолати.

Але головне у тому, як у сонячних віконницях гігантських новобудов блискотить наймогутніший із людських феноменів – незламна амбіція гордої нації, яка сотворила цю державу, яка є її будівельним каркасом і ніколи не дасть їй зламатися.

Ной відпочиває

Тепер ставимо питання руба – буде чи не буде кінець? Кінець усьому й уся. 21 грудня. Року Божого, поточного?

В одній із кілометрових книгарень Вашингтона я нещодавно накупив цілий чемодан книг на тему «кінця». На цю тему написано мудрими, і не зовсім, людьми стільки, що справді треба читати впродовж епохи довжиною у тисячоліття.

Нащо воно вам, стурбованим іграми в українській виборчій пісочниці? Але одну сенсаційну книжчину процитую. Автор – Patrick Geral. Назва книги проста, як двері, – «Як вижити у 2012 році». І підзаголовок – «Тактика і рятівні місця в умовах грядущого зміщення полюсів».

Для автора солідного фоліанта той самий реверс полюсів, коли Земля черговий раз перевернеться, що уже бувало безліч разів на її 4-мільярднорічному віку, – як два рази по два. Чоловік свято вірить. Нема на те ради, як сказав колись 100-літній Станіслав Людкевич, коли в Галичину прийшли більшовики і почали відбирати у селян землю і творити колгоспи.

Тому на відміну від попередніх цивілізацій, які із тотальної загрози винищення усього живого, як і ми, хихикали, а тому не підготувались і нічого для нас зі свого прогресу не зберегли, крім пірамід, пан Патрік, волаючи поодинок у грядущій пустелі, закликає готуватись. Він резонно радить вчитися на чужих помилках. А саме на зарозумілій Атлантиді, яка утворилася 35 712 років до нашої ери і проіснувала лише 5904 роки. Друга катастрофа знищила її, як і все живе на Землі, у 21 312 році до нашої ери.

12 тисяч років тому, приміром, уся поверхня США, ЄС, України, і не тільки, – то льодовитий океан. Всеньке живе спочивало у льодовій могилі саме на тій місцині, по якій ми нині ходимо собі нівроку, тішачись життям, а часом і нарікаючи.

Донині за Полярним колом Російської Федерації знаходять у вічній мерзлоті заморожених мамонтів, які жили там, як у Африці нині слони. Уцілили цілковито мамонтенята на ім'я Люба та Маша і стали ретельно схованими «піддослідними кроликами» Російської Академії наук.

У деяких сибірських ресторанах кмітливі торгаші за дикі ціни пропонують крутим олігархам страви із замороженої десятки тисяч років тому мамонтятини.

26 липня 9792 року так само усім, тоді суцим, крім Ноя, здавалося, що настане для них і 27 липня. Помілилися. Бо цього липневого дня сталося те, що згодом зафіксують 400 релігій світу всіх часів і народів. Це точна дата того, що називається ПОТОП.

Як конкретно історичний факт. Одного, напевно, теплого липневого дня це сталося, про що людство, жменька якого врятувалася, не могло забути.

Урок від Ноя: треба готуватись до найгіршого, щоб вижити. Не усім семи мільярдам, які хихикають і у вус не дують, а бодай крихтам від нашого зарозумілого людства, щоб стати поодинокими зернами у тій самій пустелі, – зернами, з яких зародиться – укотре – людство нове.

Мушу сказати, що хід думок щодо порятунку в умовах «кінця світу» не відзначається особливою вишуканістю. Усе просто, як усе геніальне. Наш спаситель радить дертися нагору. В гори! Там є хоч і мінімальний, але шанс!

Правда, не на всілякі там говерли, монблани і джомолунгми. Цілий розділ наукових доказів завершується резюме, що підходящими для спасіння є гори Південної Африки (саме тут, що вже доведено, зародився нинішній людський рід), а також вершини Індії і Таїланду.

Що взяти із собою? Їжі, передовсім. Як без неї? Я спостерігав, працюючи у Канаді на дипломатичній роботі, коли після 11 вересня 2001-го, після нападу саудів на Нью-Йорк, перелякані канадці услід за американцями ще кілька місяців після трагедії возили із собою напхані консервами багажники. Про всяк випадок. Інстинкт самозбереження.

Але не той харч є головним для порятунку. Щоб зародити нове людство, треба за будь-яку ціну зберегти книги, які містять фундаментальні знання, здобуті людством нинішнім, що загине.

Настільки нам було би тепер легше, якби ті недалекоглядні атланти десь та заховали для нас свою бібліотеку. А те, що вони мали тих знань незмірно більше, ніж ми, те, що вони за науково-технічним прогресом заскочили незрівнянно вище від нас, – факт. Тому ми новим дикунам, що плодитимуться після нас, залишімо бодай, скажімо, інформацію про електрику. Пожаліймо їх – скільки ж то віків і сотні поколінь треба буде відмарширувати оновленою планетою, щоб народити десь там у п'ятому тисячолітті клона Едісона.

Але чому містер Геріл вирішив, що для відновлення життя на Землі треба дертися якомога вище? Адже там теж, як розверзнуться пащі вулканів, жодна високогірна печера не врятує.

Звичайно, не виключено, що й звідтам знесе у безодню. Але шанси вижити там є, а на узбережжях, де в основному зосереджені оазиси сучасної цивілізації людства із його Нью-Йорком і Лос-Анджелесом, із Токіо і Сіднеєм, із Лондоном і Шанхаєм, із Римом і Дубаєм, у цих вершинах земної цивілізації, що примостилися під боком Світового океану, шансів – нуль. Багатомільярдні красені-мегаполіси першими підуть на дно.

А відтак аргумент уже науковий. Посилання на нашого геніального земляка Миколу Вавилова, якого Сталін знищив. Цей геній дослідив генезу земних рослин у кількості понад 50 000 видів. Титанічна праця, і що вона показала? Однозначний висновок – зародився нинішній рослинний світ у горах!

Точніше, відродився після Потопу. Ніщо не відродилося на рівні чи нижче рівня моря. Тільки вище над цим рівнем – 1500 метрів. Нагадую, після Потопу 9792 року до нашої ери.

Вижила флора, як і фауна, із нашим людиноподібним приматом, який у результаті Промислу Божого став людиною богоподібною.

Там вижило життя, даруйте за тавтологію. Там, у горах, життя воскресло. Так довів уже не дивний американець, а світове інтелектуальне світило на прізвище Вавилов.

Сам же містер Геріл собі місце для виживання визначив. Гори Drakensberg mountain – Дракенгергські гори – на батьківщині Нельсона Манделли, – гори, що сформувалися понад 2 мільярди років тому і не здригнулися в обіймах численних «кінців світу». Кілька годин від тепловодного Йоганнесбурга, і сніжне плато, майже як оспівані Кіліманджаро, що, зрештою, неподалік.

І знову магія-загадка. Хто і чому містечко, з якого належить підніматися у майже піднебесні сховки від Апокаліпсису, назвав ВІФЛЕЄМ?!

Наводиться колосальна кількість геометричних діаграм із науковими доказами, що тут, на плечах цього Драконового хребта, неподалік екватора, – найнадійніше.

Врешті, пошуки порятунку просто не можуть не привести до роздумів про біблійного Ноя. Його вчинок не може не надихати будь-якого спасителя людства.

Автора бестселера вони привели у чарівну Фландрію, де, як відомо, починають плавати раніше, ніж ходити. Запам'ятайте назву цієї бельгійської фірми – ЕТАР. То справді етап у самоосмисленні усього й уся.

Фірма віників не в'яже, а виробляє яхти. І не просто плаваючі засоби, а такі, що не тонуть! Не те щоб могутнє кораблебудування, але собі ціну знає, особливо серед тих наших олігархів, які за озолочену яхтину за ціною не постоять.

Містер Геріл головного менеджера спитав прямим текстом:

– Якщо буде хвиля сорок метрів висотою і швидкість вітру понад 200 кілометрів за годину, чи витримає ваша яхта?

І сучасний бельгійський Ной відповів:

– Моя відповідь – «так».

Його кораблики не тільки не тонуть, а й не перевертаються. Як відома іграшка «Ванька-встанька». Не втопитися у відкритому морі, навіть коли воно стає горою не нижче, ніж Дракенгерські вершини, – нині не проблема.

А чи була така проблема для атлантів? Майя у чому чесно зізнавалися? У тому, що феноменальні знання їм дали білобороді боги, що якимось припливли на легких човнах до їхнього юкатанського берега. До речі, нащадки майя кілька століть опісля сприйняли конкістадорів, які причалили до бухт Південної Америки, за... богів, що повернулися.

І як тут не виникнути версії, що атланти все-таки готувалися до Потопу, і виготовляти нетонучі човники для них було так само просто, як і для фламандців.

Анотований бестселер американського автора дає настільки науково обґрунтовані інструкції – як вижити, коли настане кінець світу, що навіть не виникає додаткових запитань. Усе гранично ясно і коротко. За цими інструкціями не вижити просто неможливо. Виживання гарантується. Був би лише кінець...

Залишаю право на скепсис щодо виживання за вами, шановний читачу. Зрештою, вижити чи ні – приватна справа кожного.

Мене однаковою мірою вражає як апокаліптична віра у кінець, так і фанатична віра врятуватися, коли все полетить у прірву.

Можливо, наш нео-Ной не радить рятуватися у Карпатах лише тому, що ніколи не був тут, неподалік від мого підкарпатського села. Але давайте спробуємо помислити на цю тему – як би виглядало оте спасіння тут, у нас, як виживати абсолютній більшості населення, що нижче рівня бідності і нижче навіть стандартів життя африканців на південь від Сахари?

У багатьох голлівудських фільмах американці змальовували напад на Нью-Йорк і накаркали. Не менше наврочено і «кінців світу». Один із блокбастерів називається «Зустріч із безоднею».

У фільмі є така сюжетна лінія. Невблаганно очікується зіткнення із велетенським метеоритом, після чого земна поверхня перетвориться на пустелю.

Що зробити, щоб зберегти рід людський? Треба у сховищах, набудованих на випадок ядерної війни, заховати частину населення, нащадки яких вийдуть на сонце, коли на планеті умови для життя відновляться. Але сакраментальне запитання: кого зберегти, а хто мусить загинути?

Уряд США щодо своєї території і народу приймає таке рішення: залишається в живих цвіт нації – за списком видатні таланти у науці, мистецтві, бізнесі, а решта – тягнуть лотерею. Невблаганно і жорстоко, але справедливо. Залишаться живими лише ті, які витягнуть власноруч квиток із правом на життя. У таку фатальну і трагічну мить головне для влади – діяти однаково справедливо до усіх громадян.

Слава Богу, що це лише фільм. Але як би вчинили сценаристи, якби моделювали ситуацію не на американському, а на сучасному українському ґрунті?

Американський варіант не пройшов би, бо тут, у нас, зовсім інша логіка поведінки влади. У нас би найперше залишили живими усіх членів правлячих партій, а потім ще й кумів, племінників та сватів різнокольорових вождів.

У фільмі про нас правлячий клас, включно зі всіма видами опозицій, повівся б так, як він поводить себе повсякчас у реальному житті одразу після того, як займає місця під куполом. З одного боку – омандачені олігархи з олігархенятами, з іншого – решта 99 відсотків «біомаси». Це виборами вони виборців купують, а тут би здали з бебехами.

Наслідуючи українську владу, американські республіканці у тому фільмі мали б зберегти життя лише громадянам-республіканцям, виставивши на смертельне зіткнення із безоднею лише демократів. Я певен, що голлівудському сценаристу такий цинічний кінець навіть у голову не міг би прийти.

А у нас поділ на «лицарів золотого унітаза» і на мовчазне та покірне багатомільйонне «бидло» навіть не ставив би питання – кого рятувати, а кого пускати у розхід.

У повчальному сюжеті автор сценарію не міг не зобразити владу справедливою, бо вона такою мусить бути у демократичному суспільстві. Так це ж у демократичному...

А відтак – уже не фільм, а доволі інтригуючі реалії. Йдеться про побудову на одній із верфей чергового транспортного засобу під назвою «Корабель Свободи». Що тут скажеш: у порівнянні з ним легендарний «Титанік» – просто паперовий саморобний човник, який запускають малюки у тазику з водою.

Та й Ноїв ковчег, уламки якого знайдено на горі Арарат, – не більше, ніж човник для недільних прогулянок Канівським морем. Власне, концептуально йдеться уже не про плаваючий засіб, а про штучно сконструйований кавалок суші, що дрейфує Світовим океаном. Бо у цьому океані тисячі островів менші, ніж ця амфібія.

То вже не корабель, а місто, за кількістю населення таке ж, як наш красень Ужгород, у якому я проживав із величезним задоволенням кілька років.

Правда, в Ужгороді немає таких хмародерів, як на цьому плаваючому острові. 25-поверховий житловий суцільний масив. Усе тут є, що має бути у сучасному місті, – дороги, магазини, школи, банки, клумби, стадіони, офіси, квартири. Є усе те, що довкруги вас тут, на суші, оточує. Довжина отого дива-міста – близько півкілометра, ширина – десь 300 метрів, висота – понад 100 метрів. Ной би з усіма мешканцями просто ахнув.

Це царство єдиної із «тварей». Мажори зі списку журналу «Форбс» мають тут прописку зі штампом – планета Земля. Тут передбачено постійне проживання. Якісь там морські кордони для «Корабля Свободи» не існують.

Глобалмени таке диво собі сотворили.

Нащо? Є тлумачення прагматичне – це плаваюче місто у відповідності до міжнародного права – ідеальна офшорна зона. Яка країна зніматиме податки із фірми, юридична адреса якої – не закріплена за 200 країнами суша, а так, без юридичної адреси – у відкритому морі і під відкритим небом та на надійній основі.

І все ж, попри підприємницьку мотивацію тих, хто це придумав, дайте мені аргументи для спростування, що ті, хто там мешкає, не купили собі місце для спасіння в умовах «кінця».

А в Японії, яка кілька років тому спізнала, що таке «кінець світу», індустрія «ковчегів» поставлена на конвеєр. Рукотворний острів матиме вигляд мушлі у кілька гектарів і висотою понад кілометр. Населення – від 10 до 50 тисяч осіб. З усім комплексом знову ж таки сучасної інфраструктури. Вулиці, сквери, поля для вирощування овочів та фруктів, а також для гольфа.

Жодних там хвиль, цунамі чи тайфунів така мушля не боїться. Проектується так, що не топиться і не перекидається.

Динозаври не винні

Подорожуючи повітряним мостом із США до Мексики, хочу сказати окреме слово про Манхеттен.

Але спочатку про особливі відчуття. Ти летиш до Карибів саме тоді, коли під тобою коїться чергова репетиція того «кінця», коли на усьому півдні непереможних США оголошена «бойова готовність» номер один.

Слава Богу, що ми не бачили цього, але то страшна штука – тайфун. Цього разу його назвали чомусь біблійним іменем Ісаак.

Коли наближаєшся до реєстрації у нью-йоркському аеропорту імені Кеннеді, на табло більшість рейсів південного напрямку відмінено. Закриті аеропорти Гавани і Маямі. І головна новина, яка б'є просто наповал, – відмінено з'їзд республіканської партії, який має висунути кандидата у президенти США Міта Ромні. Причина – тайфун може знести цей з'їзд разом із кандидатом, бо взяли й запланували провести його... на Флориді. У Конвент-холі прямо на узбережжі. Давно запланували, а тепер відмінюють. Уперше за останні 200 років, до речі.

Запопадливий синоптик у стані якогось професійного екстазу махає указкою по супутникових відеороликах з місця подій. Відтак уже більш виважений містер просто у прямому ефірі демонструє відкритий урок, як задріти вікна власного дому, що може опинитися на дні, а урок другий його теленавчання подає вам навики, як вижити, коли вашу хатину все ж таки проковтне той клятий тайфун. А ти сидиш в аеропорту в очікуванні літака, який або полетить, або не полетить над тайфуном, і дивишся CNN, де тобі показують, що слід не забути і що може найнеобхідніше влізти у багажник власного авто, коли ти раптом завтра станеш у результаті катастрофи бездомним.

Як вам сценарій польоту над епіцентром того самого тайфуну в Мексиканській затоці? Воно, звичайно, начебто там – унизу, але чого ж тоді більшість рейсів скасовано? Про всяк випадок.

Але... Коли наважився писати про кінець світу і добираєшся туди, звідки його розгледіли, можливо, наймудріші із богоподібних істот, що коли-небудь жили на цій прекрасній планеті, то хіба вже боятися відірватися від неї? Сором було б перед читачами. Тим паче що рейс на юкатанський Канкун стрімголов у бік екватора – не відмінено!

Одразу ділюся цінним досвідом: якщо вам доведеться летіти над місцем природних катаклізмів, то не думайте автоматично, що той катаклізм піднімається на тисячі кілометрів. На землі – своє весілля, а на небі – своє, небесне. Доповідаю вам, що не було навіть жодної зони турбулентності вгорі, коли там, унизу, ця водна турбулентність розгулялася не на жарг.

А тепер повернімося до Манхеттену. Цього разу – із зовсім іншого приводу, хоча привід – ще той!

Учені свідчать: астероїд був завбільшки, як острів Манхеттен. Шість миль у діаметрі. Непрошений гість вагою 100 000 000 мегатонн зі швидкістю 150 000 миль за годину грохнувся туди, куди я, проминувши тайфун Ісаак, зараз лечу на Юкатан.

Слава Богу, не синхронно із моїм приземленням, а раніше, 65 мільйонів років тому. Десь тоді, коли починається «Календар майя».

Мабуть, ви у захопленні від фільмів «Парк Юрського періоду» чи «Мільйон років до нашої ери».

Динозаври в кіно або ще краще – у музеях – то завжди драйв. З цікавістю і пієтетом ставимося до цих наших попередників, не надто схожих на нас, але все-таки близьких, земних.

Були собі, жили-поживали, лиха-горенька не знали брати-динозаври і раптом щезли. І завше жаль, що не дожили до наших світлих днів демократії, яку ми чомусь так запопадливо полюбили після такого ж слізного любовного роману із комунізмом.

І коли їх не стало? А от саме тоді, коли оте сталося на Юкатані. Астероїд практично знищив життя на Землі. Коли я ще ходив до середньої загальноосвітньої школи, вчені мужі ще не знали, де саме це сталося.

І от у 70-х роках минулого століття містер Глен Пенфілд, мандруючи слідами майя, натрапив у непрохідних джунглях на урвище. 108 миль діаметром і 8 миль завглибшки. І виголосив гіпотезу: це кратер того клятого астероїда!

Назвали його – Chicxulub на мові майя – від назви цієї фатальної місцини. Відтак було обрано групу із 41 члена – найавторитетніших наукових світил. Вони лазили кратером, метикували, вивчали і зробили висновок офіційний: саме тут матінці Землі цей галактичний блукалець завдав страшної травми, від якої було майже спустошене її безцінне породження під назвою – Життя.

Дай Боже, щоб астероїд, як і бомба, двічі не падав в одну і ту саму яму. Маю на увазі не лише загадковий Юкатан, а й усю Землю.

Юкатан – звучить космічно

У нас, християн, тайв інших нинішніх світових релігіях не прийнято чинити так, як у майя. Уявіть собі, що головна вулиця Києва називається проспект Ісуса Христа, а центральна магістраль Аль-Ріада носить ім'я Пророка Мохаммеда, чи на китайському острові Хайнань уздовж океану тягнеться набережна Будди.

У майянському місті Канкун я поселився у готелі на бульварі Кукулкан – не більше й не менше – імені їхнього бога.

Зрештою, Рів'єра Майя по центру із цим магістральним бульваром із оглядової вежі, яка крутиться навколо осі, як сама наша планета, дуже схожа на свого патрона. Візуальний образ найвищого божества, а у майя Креатор не один, – крилатий змії чи, за китайським світобаченням, дракон. Рів'єра – неначе в'юнке, завширшки не більше півтора-два кілометри тіло, а обабіч – велетенські морські крила, що тягнуться до горизонту.

Якби вам, навіть досвідченому модерному Магеллану, зав'язали очі і висадили на морському узбережжі, ви б не одразу або й зовсім не вгадали би, куди вас закинула мандрівна доля. Я сам ступав на узбережжя усіх сущих океанів і кількох морів, і ті самі межі Світового океану і суходолу – скрізь однакові.

А от морське видовище Карибського моря неповторне. Не схоже на усе бачене-перебачене. Посеред білого дня ви заціпенієте від побаченого на горизонті.

І так стоячи в оціпенінні, будете гадати – що там, на лінії земля-небо, – земні гори чи небесні хмари? Тут небо дуже близько до землі не тільки в геніальних головах мудреців майя, а й у візуальній моїй власній оптиці світопізнання.

Бо кудлаті хмари не просто зависають над оголеними табунами дітваків Адамових, а купаються разом з ними, як заблудла отара, що притомилася від нескінченних мандрів і собі поринула з розгону у ніжну гладінь водяних обіймів. Чому ти одразу наче розчиняєшся у тій солоній купелі? Мабуть, тому, що у її божественному лоні зародилося те, що поширилося скрізь на Землі, – Життя.

То космонавтам звідтам видно, як Земля закруглюється, а ми звідси нашим обмеженим зором цього углядіти не можемо фізично. І тільки на Карибах такий от міраж. Можливо, від того, що неподалік уже екватор, від якого догори і донизу розбігаються ці закруглини?

Канкун, окрім того, що давнє майянське поселення, – типовий світовий курорт. Американців тут – море, які, пролітаючи над своєю Флоридою, віддають усе-таки перевагу Карибам. Наступна дивовижна унікальність морського релаксу – слава Богу, не чути російських матюків. Найперша ознака того, що наших тут немає, – ніхто не п'є пиво зранку. Хоча цілодобово розмаїте питво ллється рікою.

Уявіть собі: текілу можеш наливати собі досхочу прямо з бочки! І хоча цей пахучий напій не має нічого спільного із майя, особисто для мене він пріоритетний, бо нагадує мені рідну семигінівську самогонку з мого села.

До речі, майя у дні якихось свят – може, звідси походить знаменита нині Карибана – полюбляли хильнути зайвого. Жерці могли дозволити собі напиватися до чортиків.

Знаєте, що мене дратує? Коли вдома я заводжу на найвищих емоційних тонах розмову про майя як про наймудріших і найунікальніших людей, що будь-коли жили на Землі, земляки, здебільшого, тактовно позіхають і йдуть дивитися чергове політичне шоу. Блазнівські лідери корчаться у рекламних виборчих конвульсіях. Землякам (і не тільки) це найцікавіше. Їх висока, глибока, спрямована у вічність Істина не цікавить. Їх цікавить, за усіма правилами зомбування, тільки те, на чому їх дурять, – вже укотре!

І цей контраст між домашнім плазуванням на рівні первинних інстинктів і Вавилоном на бульварі Кукулкан – вражає. Ці тисячі й тисячі мандрівників зі всіх земних усюд приїхали

сюди не так скупатися в екзотичному Карибському морі чи посмажитися на пляжі або глушити пійло у безкоштовному барі, а примчалися... до майя.

Ну, добре, я пишу оці нотатки, хоча їх в Україні майже ніхто і ніяких не читає, а чого оце різнолике збіговисько примчалось сюди?

Жага пізнання. Для людини, яка нидіє у забутому Богом українському сільці, це буде відкриттям. Але в інших національних згромадженнях вона жива, ця богоподібна людська риса.

Перше схоже потрясіння я пережив напередодні, коли якось у Вашингтоні за півгодини до відкриття прийшов під двері музею, який займає перше місце у світі за кількістю відвідувачів. Перед зачиненими дверима уже очікувало кілька сот осіб, які блискавично переростали у тисячі.

По-перше, уточнюю, не перед концертом попси чи такої ж попси політичної, що скликає майдани тупоголових, а перед музеєм. Та ще й яким – Музеєм космосу.

Зрештою, назва не передає усього огрому пізнавального, що вміщений під цим велетенським склепінням. Радше би назвати – Музей Всесвіту, і в ньому щось таке найдовершеніше, як от Людина. І не музей (яке прозаїчне слово із часів шкільних екскурсій), а Лабораторія самопізнання.

Оті тисячі землян, що бурхливими потоками стікаються сюди зі всіх континентів, хочуть знати, хто вони. От і все. Мало? А що може бути більшим у одвічному прагненні Розуму знайти світло в кінці тунелю? Невже тільки те, як украсти якомога більше і сховати якомога далі?

Щодо улюбленої теми наших політичних дебатів, то українці аж тоді стануть європейцями, коли будуть ходити не по мітингах і по магазинах, а по музеях. Про те, що коли люди не читають книжок, вони втрачають свободу, так вважав наш мислитель Євген Маланюк, а й говорити не буду. Нема до кого.

Є багато претендентів на звання «Пуп Землі» у нинішній генерації людства. Але, мабуть, поза конкурсом може бути отой прямокутний простір посеред міста – від Капітолію до Меморіалу Лінкольна. Серце США у столиці світу Вашингтоні.

Я назвав два сакральних місця з обох боків цієї магістралі, а обабіч? Що воно за пишні такі й багаті палаци?

То музеї, а в них – вирує повнолюддя. Ми перебуваємо тимчасово на планеті Земля, одній із мільярдів. Люди мають доконечну потребу знати, хто вони і що з ними відбувалося, і передовсім – що потім буде.

Те саме і з гостями держави майя. Ніколи не повірив би, що містерія «кінця світу», як могутній пізнавальний магніт, притягне сюди таке планетарне велелюддя.

Пляжі повняться десь під вечір, а зранку наповнюється по вінця розлогий майдан, ущерть напакований автобусними «крейсерами». Задумано так. Ви добираєтеся сюди, а вже звідси, обравши якийсь автобус відповідного напрямку, їдете у те майянське місто, яке вам найбільше до вподоби.

Я привіз звідтам і тепер тримаю у кабінеті карту Імперії майя. Вона густо вкрита позначеннями сакральних місць, яких – сила-силенна!

Отож спробуй вибрати! У Єгипті із його пірамідами простіше. Сідаєш на рейсовий автобус із площі Тахрір – і за сорок хвилин ти уже в Гізі. Та й зрештою скільки тих пірамід у єгиптян? Одна, дві і ще трохи. Можна охопити одним поглядом. Найдокладніші екскурсії розраховані на дві години, не більше.

А тут? Найперше, треба мати на увазі, що Імперія майя абсолютно не збігається із нинішніми кордонами існуючих держав. До речі, ці кордони у часовій ретроспективі і перспективі – річ не вічна. Про це треба пам'ятати й нам, бо не було держави України двадцять з гаком років тому, а тепер є, але чи буде?

Земля майя не те що сповна поглинає карибські держави, але це територія, що нині числиться за Мексикою, Гватемалою, Белізом, Гондурасом, Ель Сальвадором.

Які є докази, що древня імперія сягала таких просторових масштабів? А дуже просто, і ніяких версій та гіпотез. Саме у цих перелічених державах існують споруди, зведені руками майя.

Хтось похизується, що був у Єгипті і бачив піраміди? А як вам таке: пірамід, палаців, спортивних майданів, астрономічних ОБСЕРВАТОРІЙ, храмів та всіляких інших архітектурних об'єктів, що їх залишила цивілізація майя, – шість з половиною тисяч!

Зрештою, не буду категоричним. Бо коли кратер у 150 кілометрів діаметром знайшли лише за мого життя, а попередніх майже 65 мільйонів років не підозрювали про його існування, то де гарантія, що у тих справді непрохідних джунглях усе вже знайдено, розкопано і дорогами та снєк-барами оснащено?

Гарантії нема. Бо піраміда у цих заростях, – у яких далеко не всюди ступала людська нога, – може бути як голка у копиці сіна. До речі, відкривачі так здебільшого й описують: пробиваєшся, дивлячись під ноги, аби не наступити на скорпіона, крізь хащі і хащі, раптом мало не б'єшся лобом об стіну до самого неба – піраміда виростає перед тобою, досі невідома і відкрита цієї от миті для людства таки тобою!

Стоячи посеред потужного гулу численних двигунів, я мав зробити для себе щонайперший вибір – куди саме із цих шести тисяч таємничих об'єктів податися?

Із нашою цивілізацією усе зрозуміло. Мабуть, інопланетяни правильно зробили, що приземлилися на полі американського фермера, адже саме тут височіє пік нинішньої генерації людства. А як бути із майя? Логіка може бути, приміром, така – розпочати зі столиці?

Але тут така логіка неправомірна, бо то була все-таки не держава, а цивілізація.

Маленький відступ. Неподалік від музейної вашингтонської авеню, у Гарварді, мало не до столітнього віку дожив один із найсвітліших мудреців сучасності, який найбільше наблизився до інтелектуальних кондицій майя. Самуель Хантінгтон зробив відкриття, що людство – це не моноліт і не сукупність доволі мінливих і короткочасних утворень, як от держави, а співдружність стійкіших, навіть мільярдних згромаджень, – цивілізацій, які ґрунтуються на такому стрижні, як релігія. Більше того, цей пророк передбачив, що сутність майбутніх катаклізмів – це «зіткнення цивілізацій», що й підтвердилося 11 вересня 2001-го у Нью-Йорку.

Як цивілізація майя не мали державної централізації, мовами спілкувалися розмаїтими, а трималися купи обручем набагато міцнішим, аніж державний кордон чи столична державна влада. Обруч цей незламний – світогляд. Ідея як цемент нації. Бачення світу. Тому треба шукати столицю духовну, а не державну, сакральну, а не бюрократичну.

Тут теж не без варіантів, але ніхто мене не переконає, що я не правий, коли скажу, що поїхав туди, де був створений «Календар майя»! Адже правильне рішення?

Без Харкова не було би майя?

2012 рік, як імовірний кінець світу, для нас, українців, має інше, також епохальне значення. У нашу історичну добу є три оказії, які можна назвати глобальними. Тобто такими, на які збираються не чиновники, а громадяни всіх континентів і переважної більшості наявних нині на Землі держав. Три види вселенських збіговиськ людства – Олімпіада, Мундіаль – чемпіонат світу з футболу і Європа з футболу.

Ці мегапроекти доручають сильні світу цього провести не кому-небудь, а хто потягне. Олімпіади проводять члени великої сімки – G-7 найсильніших держав планети, а тепер, може, вже 20 провідних, які попереду всіх.

І от виняток. Євро доручили – з величезним ризиком для людства – маловідомому аутсайдеру, Україні. Сотні мільйонів по всьому світу прилипли до карти світу, шукаючи країну, яка за рішенням УЄФА прийме Євро-2012.

І провели! Попри усілякі недоробки і спекуляції – впорались! Для мене це, може, єдиний привід для гордості за рідну країну за 20 років.

Перед мандрівкою на Юкатан я здійснив вояж Україною у рамках Євро. Від Львова до Донецька через Харків, у якому я доти не був. Як і не був на Землі майя.

Соромно, але факт. Бо це мудре і культурне місто – моя друга літературна столиця, адже це місцезнаходження видавництва «Фоліо», яке друкує мої книжки про майя.

Коли я ходив вулицями цього українського Гарварда, у якому місцеві жителі гаряче заприязнилися із помаранчевими, але голландцями, що тут провели три матчі, я й гадки не мав, що Харків – то просто якнайточніша і найвмотивованіша прелюдія до поїздки на Землю майя.

Кажуть, що майя – можливо, найбільша загадка людства, яку воно із солодким пієтетом і невимовним захопленням розгадає щонайменше півтора століття. І тепер я стверджую: якби не один геніальний харків'янин, це часом зарозуміле людство нічого такого про геніальну мудрість майя і не розгадало би.

Ого, скільки тої професури зі всього світу бралось до розшифрування наукової спадщини цих пришельців! Але серед цієї когорти модерних мудреців пам'ятник у Мексиці спорудили тільки йому, харків'янину.

А я думав собі: чого це я аж ніби схибнувся на тих майя? А виявляється, майяніст номер один у світі – українець, котрий народився там, де й дід мого сина, – під Харковом!

Більше того, якби не українець, можливо, феномен, загадка і, головне, мудрість майя залишалися б під замком, як багато чого незбагненого на Землі, над тлумаченням чого людство мордується тисячоліттями.

Юрій Кнорозов – лауреат Державної премії СРСР, кавалер найвищої нагороди Мексики – ордену Ацтекського орла і найвищої нагороди Гватемали – ордену Великої золотої медалі.

Майже двометрова його скульптура з'явилася у Мексиці 23 березня 2012 року, тобто за півроку до «кінця світу» у час весняного сонцестояння із його космічним смислом. Образ геніального вченого – із категорії абстрактних, хоча найперше, що нагадує, – Хрест...

Ще до війни харківський студент «захворів» спочатку на Єгипет, а відтак сповна віддався у «полон» майя. Поголос про цього «шамана» з Харкова ще тоді, у тридцятих, сколихнув переважно консервативні професорські кола. Однак уперше, принаймні у радянській науці, аспірант спочатку прийшов на захист кандидатської. А йому вчена рада присвоїла... одразу докторську! Причому, що називається, за лічені хвилини.

Війна і геніїв робить гарматним м'ясом та посилає на смерть. Однак він був серед тої абсолютної меншості радянських солдат, яких вона, смерть, оминула. Дійшов солдат Кнорозов до Берліна, бо мав місію. Скільки нам наговорено-набріхано про взяття Рейхстагу і про

лабіринти бункера Гітлера. Нема лише у хроніці найбільшої світової бійні малозначущого за земними мірками факту: як солдат із палаючої бібліотеки вискакує із врятованою книгою в руках.

Донині жоден кінематограф не зняв про цю документалістику жодного кадру – подумаєш, знайшовся книголюб у смертельному вирі. Нам бункер подавай із кадрами, як гауптман підпалює труп страховиська, яке зжерло мільйони людей і ще вчора стояло на тремтячих ногах і називалося фюрером.

А всесвітньо-галактичну значимість пригоди із бібліотекою могли збагнути хіба що мудреці майя, бо рядовий солдат, українець Кнорозов, виніс книгу про майя. Потім він сам скаже, що, можливо, без цієї цеглинки не спорудив би він одне із найгеніальніших відкриттів останнього століття.

Зробив це Кнорозов у 1975 році – майже водночас із Пенфілдом, що знайшов кратер від астероїда. Саме цей рік вважається датою винайдення ключа від знань майя, що кваліфікується як найбільш загадкова інтелектуальна головоломка людства.

Мушу зізнатися, що вперше про Кнорозова я прочитав у книзі, придбаній у Канкуні. Там так і написано: «A dramatic shift began in 1958 when Ukrainian investigator in the Soviet Union, Yuri Knorosov, showed that Mayan writing was precisely of a fundamentally phonetic nature» – Велике просування (у розшифруванні послань майя) розпочалося у 1958 році, коли український дослідник у Радянському Союзі Юрій Кнорозов довів, що писемність майя має фундаментальну фонетичну природу.

Для мене ключове слово – Ukrainian. Як неважко здогадатися, росіяни на всі голоси сьогодні репетують: він наш. Однак я вірю майя, які написали – Українець, з великої літери. Їм, я думаю, видніше.

Варто побіжно згадати увесь цей страдницький шлях до розшифрування вчення майя, яке розпочалося мало не з тих часів, коли сюди прийшли конкістадори. 200 років тому Дієго де Ланда подав свою версію майянського алфавіту. Відтак естафету перейняв Сільванус Морлі, якому належить кілька пріоритетів: першим сфотографував піраміди в середині позаминулого століття, першим видав книгу про майя.

За англійцем прийшла черга німцям сказати своє слово. Ернст Форстман першим почав перекладати Дрезденський код, який містить отой «Календар майя».

Томас Кайчус здогадався, що їхні тексти треба читати не тільки зліва направо, а й згори вниз. Едуард Келер збагнув, що смислове значення має колір, яким виведено ієрогліфи. Відтак прийшов визнаний корифей, якого вважають основоположником вчення про цивілізацію майя, – Ерік Томпсон.

Йому й кинув виклик Кнорозов і довів, що ієрогліфи – не букви, а слова, якщо сказати дуже спрощено про його відкриття. Геніальність його полягала у тому, що він, на відміну від американців та європейців, вийшов за лінгвістичні межі і встановив гармонію між абстрактною асоціацією, смыслом життя і реальним зображенням.

Той самий Томпсон не хотів поступатися місцем на троні, і, за усіма правилами «холодної війни», оголосив вчення Кнорозова «комуністичною пропагандою».

А Українець не просто зробив наукове відкриття. Я гадаю, він піднявся (першим із землян) до способу мислення майя. Він проник у лабораторію світобачення майянських мудреців. Він думав, як майя! Не так, як люди із їхньою світовою наукою, а як ці, незбагненні для нас пришельці.

Але чому провидіння, чи майя десь звідтам, зробили свій вибір на українцеві? Пихаті ангლოსакси, німці та гарвардські світила просто билися головою об стіну непізнання.

На моє глибоке переконання, наука, як сфера продукування **НОВИХ** знань, за природою не є і не може бути ремеслом. Шукав, мовляв, учений муж невтомно істину і в результаті цього

пошуку знайшов те, що шукав. Усе відбувається зовсім не так. У головах в одну прекрасну і незбагненну мить опускається ЗВІДТАМ нове знання.

Звичайно, значення має, чому саме у цю голову. Безумовно, це має бути голова пошуковця і найбільш підготовлена для цієї місії обнародування нового одкровення. Геніальні відкриття у науці і геніальні тексти у літературі просто вливаються у ваш мозок, який слугує ретранслятором нових смислів, які належить оголосити світові у черговий момент. Думаю, що ейнштейни і ньютони, як і творці геніальних художніх чи філософських книг, підтвердили би правомірність сказаного.

Саме так було і з генієм на прізвище Кнорозов.

До речі, на відміну від усіх своїх західних колег, український професор не мав змоги особисто побувати на Землі майя, бо сидів у в'язниці під назвою СРСР, з якої людей у світ випускали лише у порядку винятку. Однак, відчуваючи у собі велетенську креативну силу, наш герой не особливо журився. Коли у часи брежневського застою він таки зробив відкриття і сколихнув світ – його найперше питали: «Як то? Ви ж ніколи там не були!»

«Для того, щоб знати майя краще од усіх, не обов'язково лазити по пірамідах», – такий його особистий коментар до власного відкриття тоді облетів світові наукові кола.

Чому він так сказав? Щоб приспати КДБ, яке його не випускало, чи, можливо, з тих міркувань, що він не встановив класову природу свого вчення і не довів зв'язку між майя і марксистами?

Очевидно, що так, бо уже на схилі віку, коли та сама комуністична в'язниця відчинила двері, уже в роки незалежності України харківський професор на запрошення мало не всіх шести карибських держав, які вважають себе спадкоємцями майя, відвідав їхню священну землю.

Попросив дати йому змогу пожити у джунглях разом із майянцями. Зробив це досхочу і не квапився додому, і прощання із Мексикою було для нього болісним, бо відбулася ця зустріч із цим українським обранцем сакральної землі і сакрального людського племені незадовго до того, як він попрощався не тільки із Юкатаном, а й із Землею.

Чечен Іца – піраміда, що співає, або тут сходить на землю Бог

Стою на тому ж місці, де Юрій Кнорозов переживав миттєвість своєї особистої гармонії із цією галактичною містерією, яка вершилася на Землі і яка відкрила йому свої одкровення. Його привезли сюди з почесним ескортом. Запросили також Паваротті і влаштували біля підніжжя Храму величне мистецьке дійство. А Кнорозов укотре поводився, як не від світу цього. Усі захоплювалися видатним співаком, а він знову за своє: ну що там людський спів, навіть архіталановитий, у порівнянні зі звуками, якими *вони* донині розмовляють з нами...

Останнім часом взяли і склали новий перелік «Див світу». А чому б і ні? Від того першого списку практично із семи залишилося не знищеним лише одне диво.

І серед нових – те саме місце, де Кнорозов слухав, хоча не дуже уважно, Паваротті. Він думав про інше, і я розумію його, при всій повазі до оперного світового маестро. Бо відбувалося усе це там, де був створений Дрезденський код. Феноменальне вчення про Креатора, Людину, Час, Космос, Землю, відоме під спрощеною назвою «Календар майя».

Йдеться про місто Чечен Іца, яке не тільки за кількістю мешканців було одним із найбільших і налічувало десятки тисяч мешканців, було не тільки одним із найсильніших і найбагатших у цивілізації майя, а й одним із сакральних, а також центральним науковим центром.

Як і належить за статусом щойно проголошеного нового «дива світу», тут не проштотвхнешся. Погода карибська така, що досить п'яти хвилин перебування на відкритому сонці, і футболку можна викручувати. Хоча це не так. Піт, як не дивно, не є обтяжливим для вашого самопочуття. Сотні автобусів і тисячі землян рояться тут, неначе по дну океану плавають уріз-нобіч цією мокрою до неймовірності саваною.

Від платного входу належить пройти півтори сотні метрів дороги, обкладеної щільними рядами торговців артефактами – такими вишуканими і приголомшливо красивими, що язик не повертається назвати їх просто сувенірами.

Усі тут галасливо нав'язливі, як і має бути на торжищі. Звертаю увагу на мовчазну приземлену жіночу постать, занурену поглядом кудись поза світом цим гомінливим. У руках її – власноруч вишитий храм, до якого я прямую. Нині ця серветка із вишиваним зображенням храму у моєму київському кабінеті, а образ древньої майянки – завше перед очима, як сама нетлінність цивілізації, до якої вона належить, і від того так винятково вміє дивитися понад виром невгамовного всепланетарного люду, що спливається сюди бурхливими потоками зі всіх земних усюд.

Усе відбувається так, як і зі всіма попередніми відкривачами пірамід: поміж густорослих джунглів – раптом дорога до Неба!

На відміну від єгипетських пірамід, до яких звиклося уже, як до майже домашніх готелів Шарм аль Шейха, тутешні мають на своїх могутніх раменах сходи, якими, однак, топтатися по Чечен Іці не дозволяється. Реліквія під захистом міжнародного права, щоб не товклися по ній мільярди бажаючих.

А я роблю дещо інше: просто плескаю у долоні. Аплодую цій рукотворній красі. А вона – озивається!

Синхронно зі звуком, що йде від ваших долонь, цей велет усім своїм мегатонно-багатотисячним громадям відгукується. Шепоче вам вдячність. Бо це відлуння особисто для себе чує кожен із кількох тисяч, які стоять тут і аплодують.

Як може кам'яна велетенська споруда віддавати луною, як мініатюрна дитяча іграшка? Як це? З часу відкриття Чечен Іци і донині – люди не знають, як це може бути. Це ж не музична шкатулка, але – музична піраміда!

І хоча на сходи не пускають, тлумач, який покликаний вдовольнити вашу допитливість, молодий майянець запевняє вас, що якби ви йшли вгору по сходах самою пірамідою, кожен ваш крок відлунював би також. Але не якимось невибагливим звуком оплеску, а пташиним цвірінканням.

Ти піднімаєшся до вершини Храму, людино, а він співає тобі осанну!

Божественним літургійним співом священної, сакральної птиці Коатль, на яку тут, скажати б, моляться.

І тут я згадав древню ікону у нашій селянській хаті, на якій була зображена Свята Трійця. Мама вчила мене азів християнства. Із Отцем і Сином, Ісусом, для дитячого сприйняття все зрозуміло. А от Дух Святий – він був зображений у вигляді птаха із розпростертими крилами у сяйві ореолу.

Так от, для майя цілком конкретний птах, який літає донині довкруги піраміди Кукулкана у Чечен Іці, як у всіх юка-танських джунглях, – Божественний Дух. А його спів, який відтворює могутнє тіло піраміди, – голос Духа майя.

Голос, яким промовляє з нами це «диво світу», співаюча піраміда Чечен Іци, – це мова Духа. Голос невидимого Бога, який, однак, спускається на Землю протягом трьох годин, коли тримається цілковита рівновага світла і темряви у взаєминах нашої планети із її сонячним сімейством.

На жаль, я був тут на початку вересня, відзначивши День незалежності України укупі із сином-дипломатом смачним американським стейком із каліфорнійським вином у ресторації Рокфеллер-центру на знаменитій нью-йоркській П'ятій авеню. А якби графік відвідин Чечен Іци склався трохи пізніше?

21 вересня – день осіннього сонцестояння. Рівно о 17-й годині цього особливого дня у взаємовідносинах Землі із Сонцем світило опускає – відповідно до космічного плану майя – свій промінь так, що він заломлюється крізь щілини у склепінні храму, що на вершині піраміди, збігає зверху вниз по ребристій центральній грані піраміди і зливається із скульптурою голови біля підніжжя. Утворюючи візуально тіло Бога, який сходить із Неба на Землю.

Що колись робили майя, коли бачили це реальне зішестя реального Бога? Можна собі тільки уявити, що тоді творилося, коли нині зматеріалізовані діти різних народів і континентів просто волають тисячоголосом від захоплення.

Бог – той самий, в честь якого названо проспект у Канкуні, на якому я живу. Кукулкан – крилатий змії чи птах-змії. Очевидно, у них не було будь-яких негативних відтінків у трактуванні оцього представника земної фауни, бо змії у них – це мудрість.

І знову, попри релігійно-сакральний смисл, до якого у представників теперішніх вірувань може бути своє, розмаїте, ставлення, як так зроблено, як так вони примудрилися Сонце підкорити? Відповіді сучасні архітектори та інженери не знають.

Звичайно ж, чотири ребра піраміди – точно за сторонами горизонту. 91 сходинка від підніжжя до вершини. Помножте на чотири сторони світу – і матимете 365 днів! Бо ця музично-божественна піраміда – ще й Календар.

Врешті, є ще одна одиниця виміру – 9 своєрідних поверхів, укладених один на одного.

Отут належить зупинитися глибше над розгадкою пірамідального храму, у якому кожен начебто формально-архітектурний вимір містить код, який належить сприймати і як послання нам водночас.

Вдома – це Всесвіт

Сходження на гору під мелодію Духа – це процес творення світу, у якому ми живемо. Перший рівень – виникнення матерії в результаті великого вибуху – 15–16 мільярдів років тому.

Наступний рівень еволюції – перші примати (40 мільйонів років углуб). На цьому поверсі виростає племінний рівень. Поява першої пралюдини – 2 мільйони років. Відтак вимір, на якому витворився такий феномен, як мова. І сталося це в межах 100 000 років тому. Врешті, національний рівень, з якого розпочинається 5125 років «Календаря майя» і головною прикметою якого є писемність.

Планетарний, наш теперішній рівень земної еволюції настав у XVIII столітті, і його прийнято називати індустріальною епохою.

А тепер-от, після 21 грудня 2012-го, коли закінчується «Календар майя», нам належить перейти на новий, галактичний, рівень розвитку. І над ним є ще два рівні – вселенський і божественний.

Часова одиниця виміру, за літочисленням майя, як відомо, – відрізок у 20 днів. Так от, кожен рівень еволюції у 20 разів коротший від попереднього. От чому сакральна архітектурна форма – піраміда, а не прямокутник, круг чи будь-яка інша геометрична фігура.

А наразі на доволі приземленому мислительному рівні я спостерігав, як іде реконструкція споруди позаду піраміди. Метод будівельного підряду доволі своєрідний: на сходах сиділи будівельники, або, точніше сказати, чорноробочі, і з плеча на плече передавали живою вервечкою нагору будматеріал – цеглу, камінь, бетон. Монотонна така робота у спадкоємців майя, які на їхніх храмах горбатяться не на жарт заради кавалка хліба. Але хіба будь-яка робота, спрямована знизу вгору, може бути легкою? Від Великого вибуху і до наших днів, коли викінчується біля підніжжя сьомого поверху наш черговий еволюційний відрізок.

Обабіч святилища Кукулкана – лише кілька десятків метрів до іншого центру маянського генія. Об'єкт древньої (а за способом соціального життя – печерної) цивілізації, яка не знала колеса і не вміла виплавляти метал.

Обсерваторія. Тут був створений «Календар майя» протяжністю понад 60 мільйонів років, можливо, рівно аж до падіння саме тут астероїда, що знищив динозаврів. Саме тут було вивчено цими печерниками і нанесено на карту не тільки нашу мільярдно-зіркову Галактику, але й ще шість таких...

Коли стоїш біля підніжжя обсерваторії, куди ходили щодня на роботу печерні босоногі генії, усвідомлюєш, як мало може вмістити ця наша така пливка і маломістка свідомість. Практично, якби не наочно наглядна ця обсерваторія, яку я можу запросто взяти і помацати, усе, що в ній творилося і навколо неї писалося і говорилося, справді поза межами нашої свідомості.

Цей галактичний науковий центр діяв не так давно, як це було із єгипетськими пірамідами, котрим – до 10 тисяч років. Тутешня піраміда й обсерваторія були діючими зовсім недавно – у той час, коли Володимир хрестив Русь. У тім-то й річ, що майя – не допотопно-античні релікти, які були чи не були, а майже сучасники із документованої вселюдської історії тисячолітньої давності.

Саме тут я збагнув квінтесенцію феномена майя. Масштаб мислення, що відрізняє їх від нас. Для громадян України, із їхнім хуторянським світобаченням, коли примітивна політтусня затуляє весь світ, цей масштаб неймовірно і плачевно мініатюрний. І навіть на протилежному полюсі від нашого маргінально-провінційного, у «пупі Землі» на Манхеттені, цей масштаб не менше ніж глобальний. Спробували, було, вирвавшись у Космос, піти далі, але не вистачило духу. Після висадки на Місяць постглобалізація завершилася миттєвим згортанням амбітних космічних програм.

А от вони, майя, вдивляючись у Всесвіт із цієї обсерваторії, стояли на порядки вище від нашого цього, найвищого, манхеттенського рівня. Якщо ми видряпалися ледь десь на шостий поверх еволюції, то вони уже тоді перебували, як мінімум, поверхом вище – на рівні галактичному. Коли домівка для нас – то помешкання на рідному національному хуторі (як для українця), чи підконтрольна планета, як для американців, то для них рідна домівка – це Галактика. Масштаб мислення!

Вдома – це не клаптик землі навколо хатини, над якою гудуть хрущі над вишнями, це і не глобус, яким, як власним домашнім обійстям, крутить всесильний вуйко Сем. Діти Галактики – от хто такі майя, які крізь унікально сконструйовані отвори справжнісінької Обсерваторії оглядали, як справді власне домашнє господарство, цей космічний безмір, цей вселенський огром.

А звідси – від того, як вони себе позиціонували, – питання. Звідки вони взялися? Це раз. І друге – хто їм ці Знання дав? Хто їм такий масштаб збільшив у світоглядному перископі?

Чи хто їх навчив, пробираючись крізь непрохідні джунглі, вдивлятися у центр Галактики, з яким Земля і Сонце вирівнюються, як буває лише один раз на 26 тисяч років, і цього разу це станеться 21 грудня 2012-го. Саме тут схожі на нас створіння це угледіли.

М'яч влучає у центр Галактики

Хоча хіба тільки поза межами можливого не тільки співаюча піраміда чи обсерваторія, з якої видно траси у мільярди світлових років.

До мене, врешті, дійшло: тут нічого не буває, як це прийнято у нас, без смислу. Видає український письменник книжку, а які у ній смисли? Для чого він її написав, що у ній він хотів сказати? У 99 із 100 випадків відповіді немає. Не література – полова.

Цивілізація майя, очевидно, була за державно-суспільним устроєм чимось на зразок ЄС, але вкупі їхню співдружність тримали не торгові тарифи, вільні економічні зони чи спільна валюта, а спільний галактичний, недосяжний для нас за масштабом світогляд.

Не встановлено, чи у цьому МС – Майянському Союзі – було щось таке на кшталт нашого Євробачення із найпопулярнішої спортивної гри? Однак у кожному місті неодмінно був обов'язковий об'єкт інфраструктури – стадіон. Англійці більш схильні вживати вираз – «корт для гри у м'яч».

Скільки у нас цих ігор у м'яч – футбол, волейбол, баскетбол, гандбол, ватербол... У них була гра одна, але чи гра?

У нас дві команди ганяють цю кулю як завгодно – руками, ногами, жбурляють у ціль – малу чи велику. Тисячі на трибунах улюлюкають, і все тут. А який смисл у цій біганині? Хлопці, які за це отримують мільйони прожиткових мінімумів, – може, це хіба що для них має сенс. А для зачарованого ними стадіону або цілого людства? Зрештою, може бути й так, як у нас, – просто естетичне задоволення. Азарт. Емоції. Може, саме це треба називати смислом, але якийсь такий він малозначущий і невловний, якщо чесно.

У майя зовні наче теж гра. По сім гравців у двох командах. Але правила ж які – не можна грати ні руками, ні ногами, ні головами, а усією рештою частин тіла – можна. Я бачив, як це відбувається, – дуже складно. Навіть для уродженця цих країв, що трохи південніше, геніального футболіста № 1 усіх часів і народів – Леонеля Мессі. Спробуй стегном влучити у кільце не більше ніж у баскетболі. Та й потім чисельність команд удвічі менша, ніж у футболі, а поле у півтора раза довше.

Але не у цьому головна відмінність щодо ускладнення. Грають не на рівному горизонтальному полі. А у трьох площинах – середина таки горизонтальна, а дві бічні частини поля – під кутом. Доволі гострим.

І навіть у таких умовах і на такому полі голи вони забивали. Ну і що? А те, що то була гра лише за формою, а за змістом – божественний ритуал. Розмова з Богом. Я би так сказав: поєднання спортивної гри із Літургією.

Навіщо спочатку йти до церкви, а потім на футбол? Тут два в одному – не біганина пусто-порожня, а гра зі смислом.

У кожному конкретному ігровому сюжеті сакральний смисл належало відгадати мудрець-жерця. У гри вони вбачали волю богів. У тому, що творилося на корті. Їм належало збагнути, що Кукулкан їм хоче сказати. От який смисл... Щоб цей смисл чи замисел божий розгадати.

Іноді це мало для самих гравців печальний смисл. Їх приносили у жертву. Часом після гри київського «Динамо» хочеться зробити це із нашими київсько-бразильськими лінивими бігунцями.

У Чечен Іці корт за величиною – найбільший у всьому царстві майя. Дуже добре зберігся. Можна хоч нині зіграти. Особливо це стосується тих, хто готовий зійти на жертвний олтар.

Однак усе вищевикладене – лише вступ до теми. У 1923 році згадуваний майяніст Морлі зауважив дивовижну річ. Виявляється, співаючою є не тільки піраміда, що поруч, а й цей суворий за своїми ритуалами церковний стадіон.

У нас це називається віп-ложа, на якій, як на троні, сидить знервований олігарх у роздумах «бабло пропало» із синком, малолітнім отроком. А у Чечен Іці з двох боків поля – північний і південний храми. Святилища для жерців-священиків. І вони у ході матчу робили свою роботу – правили месу. Але як? Стиха перемовляючись між собою. Дистанція – майже 150 метрів, а чули один одного, неначе на вухо шептали. Звук від одного храму до іншого доходив і доходить нині – можна спробувати кожному туристу – за 35 мілісекунд. Його поширює саме кам'яне тіло споруди. Як і тіло піраміди.

У 1931 році сюди приїхав симфонічний оркестр з Філадельфії у повному складі і кілька днів управлявся в акустичних варіаціях. Але зі смыслом – розгадати, як це так виходить. Без мікрофона, без фонограми – що називається, живий звук, яким промовляє велетенська стіна до стіни!

Нічого не вийшло. Не розгадали всезнайки-американці. Інженери-будівельники кажуть, розводячи руками: якби розібрати ці співаючі велети. І піраміду, і корт. Може, із середини щось би та відкрилося.

До речі, пробували останнім часом справді відповідним лазерним приладдям заглядати всередину. І виявили, що під пірамідою – ще одна піраміда. Дитя у лоні матері. Але смислу, правда, не вловили поки що.

От що побачив на стадіоні один із найавторитетніших сучасних майязнавців Джон Мейджер: «Поле для гри у м'яч – ядро пророцтва про 2012 рік. У першу чергу важко зрозуміти, як гра у м'яч символізує галактичне вирівнювання.

Але якщо звернутися до загальноприйнятих символів між астрономією та іконографією цієї гри (бокові, кам'яні стіни корту вщерть закарбовані іконами-кодами), то дещо можна сказати із повною впевненістю. Поле – це емблема Молочного Шляху. М'яч – це відтята голова бога Хун Хун-Ахпу тобто Сонце в час грудневого сонцестояння, а кільце, у яке треба закинути м'яч, – це «Темний провал» у Молочному Шляху.

Гравці беруть участь у грі – священному ритуалі, описаному у сакральній книзі «Пополь-вух» – міфі про створення світу, де близнюки-герої борються із темними владиками підземного світу на космічному полі подвигу, жертвоприношення, справедливості і воскресіння. Неважко завважити, що сама гра у м'яч є ключовим моментом інформації про галактичне вирівнювання 2012 року, зашифрованої у міфі про створення світу. Коли м'яч попадає у кільце, Сонце зникає у «Темному провалі», і часовий цикл завершується. У цей момент старій епосі помилок і обманів приходить кінець, і на передньому плані появляється оновлена свідомість, перетворена світлом вищої істини.

Майя – це я!

«Держава – це я», – сказав король Луї і взяв на себе забагато. Мій лозунг – це теж виклик, якщо не сказати – ризик.

Перевтілення – річ вельми інтригуюча у процесі розгадки феномена майя. Прожити один день так, як жили вони. І не подумки, а в активний спосіб.

Коли я так сформулював свою мету, місцеві організатори охоче погодилися влаштувати мені таке задоволення.

Правда, перед тим найретельнішим чином з'ясували стан мого здоров'я. Отримавши вичерпні відповіді на десяток запитань медичного профілю, запропонували мені проект такої реінкарнації, що я справді маю відчутти себе в одному із попередніх життів... чистокровним майя.

Ясна річ, що для цього належало відправлятися у село, але не рідного Стрийського району Львівської області, а однойменної із містичним півостровом провінції Юкатан.

Одразу треба зазначити, що сучасне село майя, на відміну від урбанізованого і глобалізованого Канкуна, найближче перебуває до побуту і способу життя, який тут сповідували тисячу років тому. Я би так сказав – за цю тисячу років тут майже нічого не змінилося.

Перед тим як вирушити у дорогу, щонайменше дві чисто теоретичні вправи. Побутує така думка, що майя загадково зникли, як і появилися. Цей феномен і наводиться, разом із їхніми нечуваними знаннями, як доказ їхнього галактичного походження. Відбули, мовляв, туди, звідки й прибули, залишивши нам цілу купу загадок.

Це загалом все-таки правда, але неповна. Майя як цивілізація почали незбагненим донині чином справді зникати, до речі, ще до приходу сюди іспанців, які, хоч і приклалися до геноциду, але не це було визначальним.

Ще до них ці блискучі та пишні міста із відмінною інфраструктурою почали покидати їхні мешканці, перебираючись у дикі джунглі. Епідемія, стихія, врешті, соціальні бунти? Науково доведеної версії, гіпотези, аксіоми немає.

Інопланетна цивілізація в один час приступила до процедури самоліквідації.

Однак це лише напівправда. Цивілізація – так, посвячена науково-духовна еліта – так, а от населення – тут є питання. Нині в ареалі колишньої цивілізації живуть громадяни шести карибських країн, які гордо іменують себе майя. І розмовляють мовами тими ж, як це було, коли споруджували їхні предки піраміду-орган у Чечен Іці. Залишилися, як би це сказати, прості люди, нижчі соціальні верстви, які у тих джунглях, куди переселялися із міст, бодай частково, але таки вижили. Нині їх налічується добрий десяток мільйонів душ.

Найперше, що кидається у вічі при спілкуванні із ними, сучасними майя, – вони безмежно гордяться своїми предками. Кожен сільський майя володіє знаннями про своє походження на рівні професора. У сусідній Гватемалі етнічна майянка Рігоберта Менчу – лауреат Нобелівської премії, яка висувалася на президента країни.

Я відчуваю проблематичність, як мені їх кваліфікувати – бідні вони чи багаті у прогресивній Мексиці, яка перетворюється у наші дні на одну із найпотужніших держав світу.

Помешкання їхні настільки мінімалістські, що, на перший погляд, виглядають мало не трущобами. Усе тут так нині, як начитався про тих майя предвічних. Будинок не повинен пережити свого господаря. Але річ не у скупості чи бідності. Бо для них дім – не помешкання, а увесь цей юкатанський рай, коли можна заночувати під пишною пальмою у своїх земних джунглях. Цей духовно-матеріалістичний мінімакс вони зберегли донині.

Освіченість – наступне, що справляє враження. За їхнім зізнанням, між собою вони спілкуються мовою майя, але достеменно володіють не тільки державною – іспанською, а й глобальною – англійською.

Крос джунглями у кілька кілометрів – це перший іспит на атестат зрілості кандидата на звання майя.

Взагалі оте ненашенське слово справді передає самою фонетикою смисл. У джунглях звуки – ДЖ-ДЖ-ДЖ – значать більше, ніж візуальний вимір. Тут головний проводир – слух, а не зір. Бо перед зором – пільма. Наші рідні карпатські ліси, якби верховинські верховіття не заслоняли сонце, непрохідними можуть бути хіба десь епізодично і винятково. Тут непрохідність – тотальна.

Причому джунглі – це водночас і ліс, і луг, і всіляка інша рослинна порость, яка тільки може бути у земній флорі. Пробиратися джунглями – це справді торувати собі дорогу мечем. Метр за метром. П'ядь за п'яддю.

Маршрут, по якому повели мене тутешні селяни, все-таки цивілізований, бо при уважному спогляданні таки окреслюється щось схоже на стежину. Правда, під ноги треба дивитися в обидва ока. Кам'яниста поверхня нагадує про те, що саме сюди залетів чужий предмет величиною як Манхеттен, і ці лавоподібні брили потребують особливої вправності. Я вже не кажу, що можна наступити тут на будь-яке гадюччя, включно із багатим світом велетенських створінь із родини скорпіонів.

Але назад дороги немає. Тим паче, що симфонія у виконанні птахів, тварин, плаваючих і повзучих братів наших менших створює неймовірну какофонію. Здається, десь поруч перевернувся Ноїв ковчег після Потопу. І з трюмів повиповзали враз усі ці врятовані тварі по парі.

Зігнавши кілька разів по сім потів, виходимо на скупі галявину. Кілька кроків – і розчищена місцина обривається. Стіною звисає провалля. А перед очима – синє простирadlo гірського озера. Полотно геніального живописця, який пензлем сонячного проміння витворив цю картину заворожливої краси.

Поки я милувався цим твором, якого не побачиш у жодній картинній галереї світу, на мене начепили, окрім рятувального пояса, повний комплект приладдя, яким оснащують будівельників-висотників, котрі кілька днів тому перед моїми очима зводили заново воскреслі вежі Світового торгового центру в Нью-Йорку.

Вступ до наступного іспиту такий. Майя, незважаючи на їхню креативність, з невідомих причин розвитком повітряних засобів пересування нехтували, тому, коли виникала потреба якомога швидше перебраться на той берег озера, робили так, як оце ми зараз зробимо.

Бувають у житті моменти, коли ти у щось вляпаєшся і картаєш себе просто вбивчим докором: «Воно мені треба?»

Але часу на роздуми мені не дали. Штовхнули добряче у спину – і я вже лечу над озером. На линві! Цікаво, що почуття захоплення майже миттєво вбило почуття страху.

Висота кілька десятків метрів і дистанція у півтора кілометра. Цей політ на крилах майя я не забуду ніколи. Коли з розгону луснувся об землю на тому березі, здалося, що приземлився, як і вони, з іншої планети у цей тривожний і невідомий світ.

Коли я почав відстігати з себе причандалля висотника, мене рішуче зупинили. Це тільки початок. Переді мною було те, що я бачив у фільмі Мела Гібсона «Апокаліпсис», коли герой у момент нападу на його помешкання ворожого племені ховає свою дружину і дитину в колодязі.

Зрештою, у нас у дворі теж була криниця, з якої ми брали воду. Подеколи приходив такий відчайдух, який опускався всередину, і це називалося: вуйко чистить колодязь. Для дитячого освоєння дійсності це був чи не перший у моєму житті реальний герой, якого згодом витягували із ями і щедро частували варениками і самогонкою, демонструючи повагу до його відваги.

Тут на прояв відваги дійшла черга й до мене. І ніхто не збирався налити для сміливості.

Коли ви начитаєтесь місцевого фольклору із його пієтетом до підземних світів, то наступне відкриття у першу хвилину сприйметься саме так – перехід в інший світ. Боронь Боже, не в апокрифічному сенсі, а так – у пізнавально-пригодницькому. У тому сенсі, що коли хочеш відчувати себе майя, то, налітавшись, лізь під землю.

Тут теж на ливні. Метр за метром. За щойно освоєною методою, коли ти сам себе відпускаєш. Нижче і нижче. На кілька десятків метрів від рівня чи то моря, чи то джунглів.

І тут, у підземеллі, опиняєшся в обіймах – неймовірно ніжних, солодких і чистих, як щонайвищий прояв земної цноти. В обіймах кришталеву чистої води.

Думаю, тутешній пейзаж справді більше схожий на рай, ніж навіть той, перевозданий, що згори, у тому, нашому, світі.

І знову страх тане десь на дні підсвідомості. Немає часу боятися. Бо слід просто милуватися.

Здається, що тут, у материнському лоні Землі, вода якась не така. Пречисте злиття із твоїм власним еством цього лона. Чи є тут дно і де воно? Не думай про це. Дивися вгору.

На китайському острові Хайнань вирощують перли, і один з них, виставлений напоказ, коштує три мільйони доларів. Чималий, у руці не втримаєш. А тут, у цьому підземному царстві, над тобою звисають, неначе льоди в Арктиці, діамантові дахи. Тутешній зодчий безпеляційно перевершує увесь наш архітектурний людський геній із його вершинним проявом на Манхеттені чи в Шанхаї. Цих склепінь торкнулася рука божественна, тому сиплеться з них саяво, яке пронизує кожну твою клітину і спонукає рій молекул, з яких утворена матерія твого ества, до животворного танцю.

Досить лірики. Тепер науковий коментар, який вимагає повернутися до того лиха, яке зветься астероїд. Глумачу максимально популярно. У той кратер, діаметром як із Києва до Чернігова, протягом тривалого часу, а саме протягом кількох десятків мільйонів років, падав дощ. Вода, як відомо, – наймогутніша стихія. Вона непереможна, якщо діє у такій супрязі із таким союзником, як Час.

Вода камінь точить. Звідки в Україні знають цю мудрість? А коли вона, вода, робить це мільйонами років? Підсумовую цю доволі тривалу процедуру: той камінь вона доточила до того, що у цій частині Землі утворився цілий підземний світ.

Із ріками довжиною у сотні кілометрів, мереживо яких вив'язують отакі от велетенські озера.

Звичайно, щось подібне, водно-печерне, можна знайти й на інших континентах, але у таких масштабах, у такій незліченній кількості, як тут, – більше ніде.

Завдяки астероїду, отже, це підземне водне царство має місце тільки тут, на Юкатані. Думаю, що ця особливість середовища проживання також відклала глибокий відбиток на світогляд майя. Для нас – є Земля і Небо. А для них є ще й третій вимір, велетенський і цілком зримий, яким можна мандрувати місяцями, – підземелля. І не міфічно-абстрактне, а цілком конкретне, у якому зараз перебуваю і думаю, як ці безтурботні майя будуть мене звідси повертати у той наш світ, що вгорі.

А дуже просто – хапайся за шнур, і тебе тягнуть догори. Точно так само, як ми витягували того вуйка, що чистив нам колодязь.

Однак то була лише інтродукція до подорожі у нетрях підземелля.

Далі – простіше, але градус екзотики потягнувся знову вгору.

Далі – елементарне плавання за течією річки, про яку не скажеш, що рідкісний птах долетить до її середини, як Гоголь – про Дніпро. Бо птахи тут не літають. Їхня стихія – небо, а не підземелля.

В одному лише національному парку Скарет цих рік – три, довжиною десятки кілометрів. Сенс полягає у тому, що не на човні, а справді вплав, але із рятувальним жилетом, ви несетеся нерукотворним тунелем, світло у який впускають з періодичністю не менше кілометра. На цій зупинці ви можете вийти, якщо з води виганяє втома, а частіше все-таки – моторошний стан від середовища, адаптації до якого немає у переліку ваших інстинктів.

А самоусвідомлення у цьому нескінченному проходженні між Сціллою і Харибдою може підвести. Психіка, будучи зануреною не просто у водний вир, а ще й під сотнями метрів кам'я-

ної товщі між тобою і відкритим, звичним світом, – тут недалеко до галюцинацій, про що свідчать крики раз по раз, що прорізають гладінь цього потойбічного умиротворення.

Але ця плавба між світами була улюбленим заняттям майя, у яких світоглядна оптика мала таку незліченну кількість спектрів, рівнів і площин, що наше традиційне 3D – то якась сліпота несусвітня.

Розширивши кругозір, впливаєш із досі невідомої підземної стихії у відкрите море – у звичний простір Світового океану, що становить 70 відсотків того, що не під, а на Землі.

День майя котиться до горизонту, омиваючи грань між небом і землею рожевими барвами, які ви побачите тільки на Карибах. Однак перед виходом із ролі майя вам натякають, що наступним, не менш популярним заняттям майя було мандрування... дном морським. Не забувайте, що Юкатан – то лише тонкий перешийок між океанами, тому тубільці – люди морські. Така була у них структура внутрішніх органів, що під водою могли цілком комфортно перебувати щонайменше кілька хвилин, хоча легенди уподібнюють їх мало не до амфібій. І вам пропонують, ледь вибравшись із глибин земних, пірнути у глибини водні – на дно океану.

Ваша палка аргументація, що стосунки з аквалангом якось досі не склалися, а персональний ваш кілометраж підводного плавання дорівнює нулю, – усе це до уваги не береться. Sea treak – морська прогулянка це називається, тільки не на борту надводного лайнера, а пішки по дну.

Не знаю, як там виходили із ситуації мешканці Чечен Іци, але їхні теперішні родичі роблять це наступним чином: на голову вам надівають велетенську колбу, у яку помпують повітря, яким ви там, на дні, дихаєте.

Усе дуже просто, справді без акваланга, але якщо там ви спіткнетесь об майянські артефакти і ця корона злетить вам з голови... Нарікайте на себе. Поруч будуть інструктори-аквалангісти, які миттю потягнуть вас догори, даючи вам дихати із своїх же балонів. Є шанс врятуватися, але від цього екстриму карибський сі трек вам може надовго відбити бажання проводити відпочинок на узбережжі, і вам раптово захочеться збирати гриби у Карпатах.

Форс-мажор на дні буває рідко, але я бачив обличчя тих, які виринали із тими колбами. На тих воскреслих обличчях – жах. Можна було не сумніватися, що більшість із них удруге туди вже ніколи не захоче. Іспит, до речі, – платний і недешевий. На свою голову, та ще й за свої гроші.

Нарешті, уся ця реінкарнація позаду. Здаєте амуніцію якраз в кінці цього унікального на все життя робочого дня. Сума вражень, мало сказати, зашкалює. З усіх цих пригод виходиш справді, як ті майя. Мало не інопланетянином. Спроквола чвалаєш джунглями, на які навалюються густі сутінки.

Але крапку ще не поставлено! Ні, уже жодних пригод – тільки релакс. До снаги велетенським пірамідам розгортаються стіни джунглів і провадять вас дорогою, в кінці якої – палац. Його звали теж майя, але кілька років тому.

Концертний комплекс у вигляді майянського стадіону із тими самими трьома площинами ігрового поля. А от трибуни – то вже по-нашому. Не так, як Ноу Камп у Барселоні, де команда – найсильніша на планеті, а футбольна чаша – найбільша в Європі, 100-тисячна, але тут теж кілька тисяч вміщується. Якщо ви поважаєте себе на рівні жерців майя, то можете зайняти віп-трибуну, де для вас накритий стіл, бо то саме час вечеряти.

А на сцені чи арені – велична концертна вистава зі всіма без винятку жанрами мистецтва – від народного танцю до рок-музики, від фольклору до модерну. Три тисячі артистів беруть у цьому участь протягом трьох годин.

Мушу сказати, що на такому концерті я ще не був ніколи ужитті. Нічого подібного немає яку самій Мексиці, бо на цей концерт їдуть спеціально мешканці столичного мегаполісу, а також охочі до концертного монументалізму американці.

Звичайно ж, найбільш вражаючий перший акт – мистецтво майя. Тільки із великої поваги і любові до своїх дивовижних предків можна вивести на сцену їхній сукупний образ у виконанні доброї тисячі артистів.

Відтворення древнього національного мистецтва – це завше топово-екзотичне видовище для гостя, але майя дрес-код – це теж не від світу цього. Розпочали із тої самої гри у м'яч. Постановники відтворили все так, як було. Заплющуй очі – і перенось себе у Чечен Іцу тисячолітньої давності.

Саме так усе це виглядало, і вам дають можливість це побачити, відчутти, пережити, осмислити нетлінними засобами мистецького перевтілення. Бо життя – коротке, а мистецтво – вічне. Воно переносить людину у стан Вічності, де немає ні часу, ні простору, і не важливо, яке це мистецтво – вершинний спектакль чи геніальна книга.

А друга потужна моя власна рефлексія – танцювальний одяг майя. Якби мені показали відеозапис цього дійства, я би подумав, що воно відбувається не посеред джунглів Юкатану, а біля підніжжя бескидів Карпат.

Вишивка – от без чого майя уявити не можна. Від того дня, як біля підніжжя співучої піраміди у Чечен Іці я купив вишивку храму Кукулкана, і далі по всіх мандрівних дорогах я не зустрів жодного тубільця, який би не був прикрашений вишивкою. Особливо виразно виглядають офіціантки у тутешніх ресторанах – їхні сукенки прикрашені мереживом не лише навколо шиї, а й до самого долу. Там майже немає незаповненого тла – суцільне мереживо з ниток, суцвіття яких витворює рукотворну гаму краси, від якої очей не відведеш.

У них немає одягу без вишивки – от яка штука, і це відкриття, як ніхто інший, має усвідомити якнайглибше саме українець! Ми чомусь – теж такі самі! І за цією ментальною прикметою майя ближчі нам, українцям, аніж сусіди поляки чи росіяни, приміром, які вишивок особливо не культивують і з нас навіть, ковзаючи по землі у своїх кирзаках, кепкують.

Чому так? Улюблена тема дослідників: майя як галактичні блукальці тільки на Юкатані сконцентровано себе проявили, чи висадилися вони й на інших континентах – у Єгипті, біля Тибету і ще багато де могли жити? А може, не випадково саме українцю з-поміж інших, аж надто інтелектуально крутих націй було дано розгадати їхню навіть не те що мову, а душу, їхній генетичний код чи навіть код галактичний?

Дивлячись, як ці юкатанські «гуцули» витинають своїх «коломийок», я думав про те, що нічого у цьому гармонійному і прекрасному світі не буває випадковим.

А смисловий фінал днини у моєму житті на тему майя я би зобразив так: підїжджає до мене із пропозицією проїхатися на велосипеді-таксі майя, що зветься Ернесто. Я йому по дорозі щось розповідаю про Ернесто, але Хемінгуея, його тезку а відтак наш ровер мало не б'ється колесом об стіну. Піраміда!

Вона тут – найвища на Юкатані. Впирається у небо. Місто називається – Коба. Як і тисячу років тому. Як і Київ був таким же на ймення міленіум років назад.

Піраміда Коба знаменна не тільки рекордною висотою – по ній можна ходити. Піднімається вгору. Аж до неба!

І сотні мурашок людських на моїх очах це роблять. Сходами – вперед і вище! І не дивися вниз, як учив мене тато, коли я ліз на черешню.

Але поспробуй тут зійти на вершину: сходи ти, рукотворно-пірамідальні – близько метра висоти. Тут не розженешся. На чотирьох треба вилазити на кожну наступну сходинку, кам'янисто-бриласту.

Я додряпався до середини. Важко фізично, мушу признатися. Тим паче, що треба ж вертатися з неба на землю, а це, як казав унизу Ернесто, набагато важче. Можна за милу душу зірватися із цієї карколомної драбини.

А чого дряпатися? Може, й досить. Посередині зупинюся. Між Землею і Небом. Тут добре думається. Що ж то з нами діється? Із моєю отою близькою і дорогою, але неначе трохи схибленою ріднею, що зветься людством.

Людство

Як багацько нас є!

У селі сталася новина: у сім'ї Кумарів народився син. Назвали його Наргіс. Сталось це 31 жовтня 2011 року. Місце події – село Маллі, що в Індії.

І що тут такого? Подумаєш, новина, навіть не загально-сільського, а не більше ніж внутрішньосімейного масштабу.

Та ні. Новина – глобального масштабу. Раніше такі події траплялися раз у сотні тисяч років, а тепер ситуація різко змінилася, але все-таки...

Річ у тому, що новонароджений – семимільярдний мешканець планети Земля.

Вітали ювілейну дитину зі всіма почестями. От тільки достеменно невідомо, чи зробив це ще один хлопчина, котрий святкував два тижні перед тим свій день народження. Йому виповнилося 12 років. Теж фігура планетарна, хоча треба добряче глобус крутнути, щоб знайти його рідне помешкання. Я колись був там. На околицях, у горах, лежить сніг, а в самому місті можна загоряти.

Місто це відоме з часів принца Австро-Угорської імперії, у якій жили мої дідусі і бабусі. Звідси розпочалася Перша світова війна. Це столиця Боснії і Герцеговини – Сараєво.

А сараєвець Аднан Невіч – 6-мільярдний мешканець Землі.

Хлопці ввійдуть в історію, хоча у цьому заслуга усього людства та його ударників на репродуктивній ниві. Але я звертаю увагу на головне, глобально-феноменальне: між ними – лише 12 років. Від шостого до сьомого мільярда людство йшло трохи більше десяти років.

До першого мільярда людство йшло 250 000 років. 250 тисяч і 12 років. Ростемо ж ми, гей!

До другого мільярда доповзли за сотню років – протягом усього ХІХ століття. А вже третій здолали протягом віку Ісуса Христа – за 33 роки.

Відтак, якщо вивести середнє арифметичне, кожне поповнення на мільярд здійснюється саме за 33 роки. Але, підкреслюю, в середньому, бо динаміка зростає у геометричній прогресії.

До речі, коли Спаситель відкупляв людство, було того людства якихось дві сотні мільйонів – трохи більше, ніж нинішня виміраюча в імперському похміллі Росія.

Якби довелося жити у той час, коли Нестор-літописець вважав би мене своїм предтечею, а Ярослав Мудрий не мовчав би у бронзовій незворушності навпроти вікон моєї київської квартири, а із притаманною йому мудрістю вів би Україну до Європи крізь Золоті Ворота, тоді нас, землян, було 300 мільйонів. Шість Україн чи одна п'ята Китаю.

Переді мною унікальна турнірна таблиця – у якому році скільки нас було. Мені, ясна річ, нетерпеливиться знайти рядок навпроти року Божого 1955-го, найважливішого для мене за всі 4 мільярди років існування планети Земля, бо це дата мого приземлення тут у черговому житті. 2 781 208 967 землян вітали мою появу на світ. Себто було на віртуальних уродинах майже три мільярди душ мінус майже півтора рази населення Російської Федерації. Не тодішньої, а нинішньої. За півстоліття з гаком моєї тимчасової, але прекрасної мандрівки цією улюбленою голубою планетою, тобто протягом прожитого уже мого життя, на моїх очах стало, як відомо, із не цілих трьох – уже більше семи мільярдів сучасників.

Далі я наведу вам когорту дуже цікавих лідерів із дуже промовистого показника – Саудівська Аравія, США, Росія, Південна Корея, Індія, Велика Британія, Туреччина, Франція, Китай. Це держави, які мають найбільший відсоток у ВВП не на охорону здоров'я, тобто збереження того, почасти хворобливого, людства, а на армію, тобто на те, щоб у випадку чого нищити це двоноге гарматне м'ясо сотнями мільйонів, як це було у минулому, двадцятому

столітті, яке станом на аналогічний період, тобто на 12-й рік, спокійно собі дрімало, а потім бабахнуло двома вселенськими бойнями – світовими війнами.

Але то марна справа. Наведу інший громогласний перелік – Токіо, Делі, Мумбай, Сан-Паулу, Дакка, Мехіко, Нью-Йорк, Калькутта, Шанхай, Карачі, Лагос, Кіншаса, Пекін, Маніла, Буенос-Айрес, Лос-Анджелес, Каїр, Ріо-де-Жанейро, Стамбул. Найбільші мегаполіси планети, які переступили давно 10-мільйонну планку. Якщо пролетіти літаком над цими мурашниками у погожу погоду, це я стверджую із власного досвіду, можна зримо, картинно і феноменально відчутти, що таке людство! Рій несосвітений.

Це в Україні кудись зникають мільйони народонаселення, а на планеті, щоб ви знали, – навпаки.

Щосекунди нас стає на троє більше!

«Демографія – це доля», – сказав французький філософ Огюст Конт.

Тотальна конкуренція – економічна, мілітарна, наукова, культурна, спортивна – у цьому, власне, й полягає основний смисл взаємин між державами у всі часи. Але є змагання, у якому людство виступає єдиною командою у ймовірному галактичному суперництві із поки ще невідомими нам позаземними цивілізаціями. Змагання це – розмноження людства на цій планеті.

Немає підстав стверджувати, цей процес – висхідний і прямолінійний. Періодичне проведення тотальних боєнь, що їх вчені культурно поіменують світовими війнами, а також невблаганне поширення стихійних планетарних епідемій призводили до колосальних втрат. Приміром, у II–III століттях епідемічні хвороби скоротили населення Китаю і Середземноморського басейну на 25 відсотків.

Скажімо, одна лише бубонна чума прорідила європейські народи протягом XIV століття, скоротивши їхню чисельність із 79 до 60 мільйонів. Пошесть цієї ж чуми, а також нашествия монголів призвели до зменшення населення Китаю із 115 до 75 мільйонів у тому ж столітті. Що вже говорити про десятки мільйонів жертв новітніх світових воєн, тоталітарних експериментів та масових голокостів у наш час, де вже фігурує багатостраждальна українська нація.

Шалений темп зростання розпочався із XVIII століття, коли із 1750-го по 1850 рік населення планети зросло на 80 відсотків, уперше перетнувши мільярдний рубіж. Починаючи із 1885 року ми впевнено вийшли на 80-мільйонне планетарне сімейне поповнення – по одній об'єднаній Німеччині щороку.

Для збільшення людства на один мільярд з 1959 року досить було самовіддано потрудитися на репродуктивній ниві невтомним землянам якихось 20 років, але вже далі усі попередні рекорди полетіли шкереберть – для мільярдного поповнення було досить уже 8 років, хоча від першого до другого мільярда йшли 75 років, і це був вражаючий рекорд. Поки новонароджений землянин досяг шкільного віку, чисельність подібних йому поповнилася на цифру із шістьма нулями, – так, як це трапилося, принаймні, протягом 1979–1987 років. А абсолютно рекордною поки що є п'ятирічка 1985–1990 років.

Сьогодні людство набрало стабільного темпу, а саме – поповнення особового складу на трьох землян щосекунди (це не народжуваність, а саме природний приріст).

XXI століття тільки розпочалося, а от у XX, здавалося б, такому кривавому, що відбувалося?

Зростання людства у XX столітті

(у мільйонах чоловік)

Роки	Загальна чисельність	Приріст	Середньорічний приріст
1900	1630		
1950	2524	894	18
1955	2759	235	47
1960	3027	268	54
1965	3343	320	64
1970	3702	316	63
1975	4081	379	76
1980	4442	366	73
1985	4847	400	80
1990	5282	435	87
1995	5686	405	81
2000	6091	404	80

А тепер дозвольте підвести вас до думки, що оті приголомшливі темпи народжуваності людства – то ще не біда. Навіть не півбіди. Творець, тримаючи у долоні ці мільярди дорослих ембріонів, що плодяться в геометричній прогресії, має підстави турбуватися не кількістю всезростаючих гомінідів, а якістю – взаєминами між ними. Суть не в тому, що людство множить, а в тому, що за своїм особовим складом воно стає іншим.

Ми з вами, українці, належимо до білої раси. Не зле, що є у нас свої расисти, які вважають нас арійцями. Так от, доповідаю вам, що ця раса, безумовно, найбільш продуктивна і розвинута (не в образі іншим), – вона зникає.

З демографічної точки зору, широко прийнятим є поділ людства на три групи, у яких процеси популяції протікають по-різному. Отже, у першу групу виділяється «золотий мільярд» (точніше – 1,2 мільярда). Другий світ – це нові індустріальні країни, включно з Китаєм та Індією, сюди ж входять і пострадянські держави, зокрема Україна (2,5 мільярда), і третій світ – практично той самий, що й виділявся в окрему групу при біполярній системі, – тобто країни, що розвиваються, а точніше, відсталі і слабозвинені країни (3,3 мільярда).

Якщо загалом у світі кількість народжень на 1000 чоловік становить 23, то по групах цей показник відповідно становить – 12, 23, 36. Незважаючи на коротку тривалість життя і значно вищу смертність, третій світ відтворюється все-таки із значним випередженням як середняків, так і особливо «золотого мільярда». За оцінками експертів ООН, здебільшого саме за рахунок цього ресурсу прогнозується доведення чисельності людства у 2050 році – до 9,4 мільярда, у 2100-у – до 10,4, у 2150-у – до 10,8 мільярда. Загалом Земля, за підрахунками більшості вчених, може прогодувати 15 мільярдів. До цієї фатальної цифри у розрізі століть не так уже й далеко.

Але кількісна інтрига все-таки віддалена, в той час як якісна уже нині проявляється вельми симптоматично.

Розподіл світового населення по регіонах планети

(1950–2050 роки та у відсотках)

Регіони	1950	2000	2050
Розвинуті країни	32,2	20,0	13,0
Країни, що розвиваються	67,8	80,0	87,0
Африка	8,8	13,2	19,8
Азія	55,6	60,7	58,2
Європа	21,7	12,1	6,8
Латинська Америка і Карибський басейн	6,6	8,5	8,6
США і Канада	6,8	5,0	4,1
Океанія	0,5		0,5

Таблиця більш ніж промовиста. Уже сьогодні половина населення Землі – це китаєць або індієць. Прогнозується, що завдяки вищезгаданій політиці Індія у майбутньому випередить Китай і вийде на перше місце. (Як відомо, офіційний Пекін поставив стратегічну мету – знизити темпи приросту до 1 відсотка у 1980 році. Тим не менше, населення Китаю у 2000 році становило 1,3 мільярда. І все ж це, очевидно, більш сповільнені темпи, ніж попередні).

Цивілізаційний лідер людства останніх століть – Європа – кожні 50 років скорочується майже удвічі. У процентному відношенні європейців на планеті стане утричі менше на середину нинішнього століття в порівнянні із серединою минулого, ХХ ст. У рядках, у яких спостерігається динаміка зростання, провідною рушійною силою є ісламський світ.

Варто бодай пунктирно зупинитися не тільки на середньостатистичній, а й на якісно-віковій характеристиці сучасного людства, оскільки тут відбуваються різочі промовисті зміни. Справа у тому, що когорта сеньйорів, тобто людей похилого віку, зростає значно вищими темпами, ніж людство у цілому, – на 2 проценти практично щороку. Пояснюється це тим, що якщо у 1950 році середня тривалість життя на Землі не дотягувала до піввіку і становила 46 років, то у 2050 році ця цифра становитиме 76 років. Це означатиме, що медіальний вік зміниться із 25 на 38 років.

Якщо у розвинутих країнах громадяни понад 60 років становлять тепер п'яту частину, то до середини століття їх буде щонайменше третина. Частка 65 і більше буде із 8 відсотків нині до 16 відсотків у 2015 році.

А вже у цій пенсійній категорії є свої рекордсмени – ті, яким 80 і більше. Їхній щорічний процент зростання – уже не 2, а 3,8 відсотка. Про що свідчать ці тенденції? Про безпрецедентне старіння людства, особливо у його респектабельній частині. Якщо у 1950 році на одного пенсіонера припадало 6,5 працюючих, у 2000-у – 5,5, то у 2050-у ця цифра впаде до 2,2, а у 2100-у – півтора годувальника на одного співвітчизника, який перебуває на заслуженому відпочинку.

Вікова структура людства у 1995–2050 роках

(у відсотках)

Вікові групи	1995	2000	2025	2050
0—4 роки	10,7	10,0	7,8	6,6
5—14 років	20,5	19,7	15,6	13,1
15—24 роки	18,1	17,6	15,2	13,2
25—59 років	41,1	42,7	46,3	45,0
60 і старші	9,6	10,0	15,1	22,1
Жінки у віці 15—49 років у жіночому населенні	51,2	51,8	49,2	45,2

Серед цих штрихів до глобального портрета людства виділяються два визначальних мазки – багата, розвинута частина людства невблаганно скорочується і старіє, а бідна та слабозвинута – так само невблаганно зростає і молодіє. У цьому й полягає головне протиріччя сучасної доби, яке лежить в основі катаклізмів, що вже згущуються хмарами над планетою.

Мова якраз і йде про розв'язання того самого головного протиріччя, яке людство або розв'яже, або воно, протиріччя, доведене до крайнього загострення, покінчить із самим людством, тобто доведе його до самогубства за формулою суїциду старою, як світ, – у результаті зіткнень бідних з багатими – зіткнень, які призводили до загибелі держав і династій, класів і кланів, мільйонних мас та їхніх верховних повелителів.

Коли справжня трагедія – цунамі, що прокочується смертоносною хвилею з кінця в кінець Індійського океану і забирає 300 тисяч життів, то стан потрясіння переживає, сидячи перед телевизором, кожен з нас.

Але коли щомісяця інша трагедія – голод – забирає життя лише дітей (без врахування дорослих), що дорівнює трьом цунамі – 1,2 тисячі смертей – за годину? Причому це цунамі – не одноразове, а постійно діюче.

А можна його поіменувати ще й соціальним вулканом, який набирає вибухової сили у планетарних масштабах, бо від побаченого не тільки в Україні, айв усьому світі Тарас Шевченко здригнувся би від того, як високо багаті піднялися над бідними.

Портрет смертних «Богів»

Безпрецедентне соціальне розшарування у планетарному вимірі, прірва між бідними і багатими все зростає, поглинає мільйони жертв голод як прояв зубожіння мільярдів. Усе це визначило порядок денний безпрецедентного Форуму тисячоліття з нагоди 50-річчя ООН та початку нового тисячоліття з участю чи не вперше у світовій історії мало не всіх глав двох сотень держав.

Літописці Шумеру дуже скрупульозно склали хроніку правління своїх божественних правителів, які, як відомо, правили на своїх зикуратах тисячі років у відповідності до того, що повний цикл обертання на орбіті планети у 26 тисяч разів довший, ніж наша пробіжка по колу навколо Сонця. Давайте і ми тепер, на фініші «Календаря майя», познайомимося ближче із сильними світу цього, у руках яких знаходиться доля нашої маленької планети. Саме вони, ці модерні фараони, запровадили людство за поріг третього тисячоліття.

Порядок абсолютно ні про що не свідчить, і розпочнемо, для прикладу, із президента Франції Ж. Шірака, про якого говориться, що він провів свій скромний голидей у ризорті за 4300 доларів за ніч. Вище над ним – знімок генсека Куби Ф. Кастро, який серед усіх тодішніх володарів найдовше при владі – 41 рік. Треба сказати, що серед гостей Нью-Йорка задекларований практично один його однодумець – президент Конго Деніс Сасоу Нгусо, який виграв референдум на підтримку марксистської конституції.

Є особлива категорія, яку варто розпочати із прем'єр-міністра Кампучії Самбеша Гун Сена, уряд якого причетний до геноциду 2 мільйонів своїх співвітчизників. Президент Буркіна-Фасо капітан Блайзе Сомпаре звинувачується у фізичному усуненні свого попередника, також капітана – президента Томаса Санкара. На вигляд – доволі інтелігентний пан в окулярах, подібний до нашого колишнього співвітчизника Берії; президент Руанди Май-Ген Паул Каджаме поклав мільйон голів одноплемінників як плату за свій прихід до влади.

Натомість є й такі, котрі самі до владарювання були жертвами. Серед них – президент Хорватії С. Месіч, хоча йому довелося бути також останнім лідером колишньої Югославії. Президент Кіпру Г. Клерідес також має тюремний стаж як в'язень фашистського концтабору. Резонансний друг Росії і ворог Америки венесуелець Хуго Чавес – також колишній політв'язень. Свого часу зазнавав переслідувань від влади і прем'єр-міністр Греції К. Сімітіс, але йому вдалося-таки втекти до Німеччини – натомість провела роки в ув'язненні за його переконання рідна дружина.

Із таких прикрих біографічних реалій колеги-президенти мали б зробити висновки і міцно хапатися за таке смертельно небезпечне знаряддя, як влада, котра часом, як бачимо, буває безжалісною до тих, хто її невміло утримує в руках.

З цього не хотів робити висновки прем'єр-міністр Гренади К. Мітчел, котрий взяв собі за звичку ходити крадькома, без охорони та без її відома, у пляжні ресторани, такі привабливі у його екзотичній країні. Цілком протилежний характер має шановний колега – перша особа Індонезії А. Вагід, котрий не наважився ввійти у президентський палац, а пропустив уперед вішуна і доручив вигнати звідтам злих духів.

Так само не піддається порівнянню із відчайдушним гренадцем прем'єр-міністр Ірландії Б. Аген, котрий не може тинятися по шинках з тої простої причини, що він ніколи у рот не брав спиртного і за цим показником у президентській компанії поки що представляє клуб тверезості в одній особі. Якби раптом головним начальником у Росії став Єгор Кузьмич Лігачов, котрий не так давно організував у СРСР боротьбу із пиятикою та вирубування виноградників, він би цей клуб подвоїв своєю персональною присутністю.

Коли вже зайшла мова про криваві «розбірки» між владоможцями, то король Марокко Мухамед Шостий в інтересах профілактики правопорядку в своєму найближчому оточенні та

дотримання лояльності влаштував 20-хвилинне публічне телецілування його монаршої правиці, що мало засвідчити посполитим, ачеї є повний порядок у королівському дворі.

Влада земна – не небесна. Коли вона прагне стати такою, то це виглядає дуже вже кумедно.

Але у «столиці світу» владики вели себе вельми по-земному. Заклопотані долею людства на саміті тисячоліття в Нью-Йорку земні «ідоли» все ж знаходили вільний час для дозвілля та відпочинку. Президент Конго поставив собі за мету відвідати багатющий нью-йоркський зоопарк. Представникові Чорного континенту надто вже зімпонувала чарівна горила, від якої він не міг відвести очей і врешті запропонував тутешнім офіціалам повернути її додому, в джунглі.

Одна із численних дружин лідера Саудівської Аравії мала інше зацікавлення – на Уолл-стрит їй сподобалися двоповерхові автобуси, які вона тут же виявила бажання придбати. Міністр охорони здоров'я Руанди спеціально покинув приміщення ООН, щоб подивитися, як працюють високотехнологічні сміттєвози, що викликали у нього соціально-державний інтерес.

Але давайте продовжимо знайомство із тими, хто переводить нас за межу тисячоліття. Другий раунд представлення розпочнемо із випускниці університету в Монреалі В. ВікеФрейберда, яка стала президентом Латвії і якій здобутих у Канаді знань із психології та лінгвістики цілком достатньо, щоб забезпечити у своїй країні не менше ніж 1000-доларо-ву зарплату. До речі, демократичний «матріархат» спостерігається і поблизу наших сусідів-балтійців – президентом Фінляндії вперше стала жінка Т. Халонен.

Представництво прекрасної половини у найвищому світовому істеблішменті, здається, на цьому вичерпується, і повернемося знову до половини сильної. Міцність характеру та намірів демонструє президент Малаві Б. Малазі, який збирається у своїй державі запровадити смертну кару за згвалтування як запобіжний засіб проти СНІДу. Його колега із Нігеру Т. Мамаду демонструє свою рішучість у дещо інший, «гуманний», спосіб – взяв та й видав наказ заборонити платити зарплату урядовцям.

Коли вже зайшла мова про гроші, то президент Габону О. Бонго перебуває під слідством за відмивання брудних капіталів через світову мережу Сітібанку. Натомість прем'єр-міністр Словаччини М. Дзирінда здійснює аналогічні акції стосовно свого попередника.

Є у характеристиках такий неприємний термін, як «вороги». Йдеться про відомий список неприємців преси. Потрапили сюди, до речі, перші особи Анголи та Казахстану. З іншого боку, у представленні президента Грузії А. Шеварднадзе сказано, що він уникнув кількох замахів, котрі організували його політичні противники.

Але досить цих тяжких випадків. Подивимось, приміром, з яких професій виростають президенти. Красень-колумбієць А. Пастрана до президентства мав неабияку популярність як тележурналіст, що, зрештою, і стало вирішальним фактором його перемоги на виборах. Професору фізики із 30-літнім педагогічним стажем Р. Мейдані й не снилося, що йому судилося стати президентом Албанії у сутужний час її історії. Президент Румунії Е. Константінеску – відомий професор геології, який уклав перший кристалографічний атлас своєї країни. Президент Ірану Мухамед Хатамі – автор поетичної книги «Хвилі страху», яку зобов'язано знати усім вищим чиновникам. Полюбляє вдаватися до філософії прем'єр-міністр Ефіопії М. Зенаві, оскільки усі його піддані знають, що, за його власним формулюванням, його влада ґрунтується на двох речах – на страху і на надії. А президент Литви В. Адамкус видавав під час Другої світової війни підпільну газету «Молодь! На сторожі!»

Коли вже зайшла мова про освітній рівень, який у політиці – не така вже й поширена річ, то як тут не згадати випускника Сорбонни у Парижі, президента Камеруну П. Б'яла. Але своєрідним рекордсменом-ерудитом є президент Мозамбіку Ж. Чізано, котрий розмовляє вісьмома мовами.

Правда, не всі мали змогу здолати такі монблани науки та освіти. Як-от, скажімо, президент Мальдівів М. А. Гайюм, що був десятою дитиною серед двадцяти п'яти нащадків його батька. У Європі така демографічна плодючість – річ не така поширена, як у країнах третього світу, але бути наймолодшим серед п'яти дітей, як президент Австрії Т. Клестіль, – теж доволі почесно.

Виріс у дитячому будинку й улюблений президент усіх туркменів С. Ніязов – його сім'я загинула під час землетрусу 1948 року, а батько ще раніше – на війні.

Звичайно, його біографію не порівняєш із дитячими та юнацькими роками представника найстаршої на планеті монархії – принца Монако Альберта. Це ж стосується і Абдуллаха Другого – 43-го короля Йорданії.

І річ не тільки у походженні. Як нам може не позаздрити, із нашими найрозлогішими у світі чорноземами, президент Ботсвани Ф. Могае, адже йому випала доля управляти державою, дві третини території якої – піски. Або уявіть собі, що поруч із лідером Китаю Цзян Цземіном, за плечима якого майже півтора мільярда жива сила, сидить собі з таким же суверенним голосом на форумі ООН президент держави Науру Б. Домійго, населення якої – десять тисяч громадян.

Нагадую, що цей колективний портрет сильних світу цього змальовано саме на порозі третього тисячоліття. Тоді один із нас, посполитих, житель Нью-Йорка Герман Гербанд, який проживає неподалік від того місця, де відбувався саміт, взяв та й утнув таку штуку. Йому днями і ночами не давало спати оте збіговисько шумом і гамом нескінченним. Пана Германа це роззлостило до краю – якось серед білого дня він взяв та й вилив із свого балкона фарбу просто на голови поліцаїв. Йому, вибачте, начхати на світове політиканство, коли спати хочеться. 82-річного пустуна навіть заарештували, а коли роз'їхалися гості – відпустили додому.

Нині цей владний іконостас оновився докорінно, бо це тільки власть імушим у момент посадового вивищення видається, що вона, влада, буде в їхніх руках вічно, а так вона тлінна, та ще й смертельно отруйна в момент прощання з нею, що пізнали на власній шкурі жертви «арабської весни».

Встань, Тарасе, подивися!

Тодішній, цей небачений досі саміт із його головним рішенням можна розцінювати як акт пробудження, оскільки ці загальні збори людства, що враз прокинулося, прийняли «Декларацію тисячоліття» як всесвітню клятву самим собі «звільнити наших співбратів – чоловіків, жінок і дітей – від принизливих і нелюдських умов граничної бідності». У декларації міститься благородна і смілива програма, що ґрунтується на колективній відданості всезагальним правам людини і соціальної справедливості.

Цей перший документ глобального регулювання охоплює вісім життєво найважливіших сфер, у яких світова спільнота зобов'язалася змінити ситуацію. Отже, вісім глобальних гуманних цілей:

- 1) ліквідація зuboжіння і голоду. Скоротити вдвічі частку населення, що має прибуток менше долара у день, і зменшити удвічі голод;
- 2) забезпечення загальної початкової освіти. Добитися того, щоб усі діти Землі могли отримувати в повному обсязі початкову шкільну освіту;
- 3) заохочення рівності між чоловіками і жінками та розширення прав і можливостей жінок. Ліквідувати, бажано до 2005 року, але не пізніше 2015 року, нерівність між статями у сфері початкової та середньої освіти;
- 4) скорочення дитячої смертності. Скоротити на дві третини смертність серед дітей у віці до 5 років;
- 5) поліпшення охорони материнства. Знизити на три чверті коефіцієнт материнської смертності;
- 6) боротьба із ВІЛ-СНІДом, малярією та іншими захворюваннями. Зупинити поширення ВІЛ-СНІДу і покласти початок тенденції до скорочення захворювання;
- 7) забезпечення екологічної стабільності. Скоротити удвоє частину людей, що не мають постійного доступу до чистої води і каналізації;
- 8) формування глобального партнерства у цілях розвитку. Реформувати допомогу і торгівлю з особливим врахуванням інтересів бідних країн.

Варто звернути увагу на мету першу – до 2015 року скоротити граничне зuboжіння у два рази. Не більше і не менше. Постанова питання про скорочення лиха наполовину означає, перш за все, різке скорочення дитячої смертності, надання освіти всім дітям. У 2005 році було прийнято рішення, як це робилося в СРСР, – підбити підсумки першої п'ятирічки боротьби із глобальною бідністю у «Декларації тисячоліття».

Висновок ООН звучить так: «Показники прогресу викликають розпач. Більшість країн відхилились від курсу реалізації більшості положень «Декларації тисячоліття». У деяких важливих галузях розвиток людини нестабільний, а існуюча значна нерівність поглиблюється. Можна користуватися дипломатичними формулюваннями і чемними термінами для того, щоб охарактеризувати відставання... від цілей, накреслених у «Декларації тисячоліття». Однак не можна допустити, щоб фразеологія маскувала просту істину: обіцянка, дана біднякам світу, не виконується».

Нічого нового під сонцем – багаті кинули бідних. Один чи півтора мільярда – решту п'ять з половиною. Показали їм, тим, що на дні, ті, що згори, комбінацію із трьох пальців, добре відому за українським фольклором як дуля.

Людство в особі нинішніх властей та майно імущих розпочало тисячоліття несолідно і безвідповідально. Ситуація така, що темпи скорочення світової нужди повинні складати 2,7 відсотка на рік, а насправді у перші п'ять років мало місце скорочення лише на 1,7, тобто зусиллями урядів країн самих умираючих, а не респектабельного світового співтовариства.

Завдання ставилося таке: довести допомогу бідним країнам на рівні 0,55 відсотка ВВП багатих країн. Такий собі глобальний соціалізм – перерозподіл бюджету в мініатюрних масштабах – на рівні сотих відсотка. Але якщо мати на увазі, що 22 найкрупніші донори – це 20,2 трильйона доларів ВВП, воістину – є чим ділитися, бо навіть півпроцента – це 110 мільярдів доларів на рік. А лідерам – США і Японії – належало б свою частку довести до 38 і 13 мільярдів відповідно.

Ні лідери, ні середняки цього не зробили. Варто також не забувати, що якби завдання декларації було виконано, то все одно майже мільярд житиме в умовах, які кваліфікуються як крайня бідність. Автори цього чесного і безкомпромісного документа на його обкладинці зобразили колаж із двома стрілками, що виходять з однієї точки – вгору і вниз.

А в підзаголовку акцентується на тому, що людство перебуває на роздоріжжі: «Дизайн обкладинки відображає уявлення про 2005 рік як переломний момент у розвитку людини... Уряди країн світу стоять на роздоріжжі. Якщо вони будуть продовжувати поводитись, “як завжди”, 2005 рік стане роком провалу обіцянок, проголошених у “Декларації тисячоліття”. Або вони будуть діяти так, щоб їхня клятва неімущим людям Землі втілилась у життя, тоді зуміють перетворити 2005 рік на перший рік Десятиліття розвитку, допоможуть країнам повернутися на шлях реалізації до 2015 року цілей ООН у галузях, сформульованих у “Декларації тисячоліття”, розроблять нову, більш справедливу модель глобалізації».

Від 2005 року, на превеликий жаль, нічого не змінилося. Нині, у 2012 році, навпаки, товстосуми ллють крокодилячі сльози – мовляв, криза.

Уже давно шість мільярдів мали би повстати проти одного. Це катастрофічна диспропорція імущих і неімущих. Гладких і убогих. Першосортних і останньосортних.

А тут якось навпаки: жебраки, коли товстосуми виставляють свої казкові статки напоказ, накопичення яких практично ніяк не узгоджується із призначенням людини, просто «лащатся». Для мене незбагненною є якась така тваринна, стадна втіха, яку демонструють із задоволенням бідняки, коли читають чи слухають із «ящика» чергові рапорти про список «Форбс». Ну добре, вони, ці ультрасупермільярдери, впиваються від щастя, що потрапили у цей список, а ти чого підскакуєш, голодранцю?

От що робиться, до речі, із тим злочасним списком. Його вперше очолив, між іншим, мексиканець – медіа-магнат Карлос Слім Гелу – 53,5 мільярда доларів. Білл Гейтс – на другому місці – 53 мільярди. Але зверніть увагу – вони торгують не нафтою чи газом, а знаннями. Їхній бізнес – інтелектуальний, креативний, когнітивний.

Усього їх у списку, у кого мільярд і більше, – 937 чоловік. Із 55 країн. Сукупний капітал зріс за рік на 1,2 трильйона доларів. Більш ніж стрімко зросла на газі економіка Росії.

До речі, у РФ протягом одного року кількість мільярдерів виросла із 32 до 62 олігархів. Правда, світовий рекорд все ж за Китаєм: із 28 до 64. Але китайці вичавили це бабло із півтора мільярда ротів, а росіяни – із півтори сотні мільйонів. У 10 разів менше.

У США кількість мільярдерів різко пішла вниз – із 403 до 359. Наситилися. Список подає інформацію, що в Україні було чотири представники глобальних грабіжників, а стало п'ять. Правильно казав колись Л. Кучма, що наш олігархат – це тюлька в порівнянні із російськими китами. Що вже говорити про американців.

Італійський статист Корrado Джіні, незважаючи на скромність своєї професії, вивів один із найуживаніших параметрів сучасного поляризованого людства, який так і називається – коефіцієнт Джіні. Йдеться про математичне вимірювання головного у людських стосунках – про математичну формулу Справедливості.

0 – це ідеальна рівність, а 1 – це ідеальна нерівність.

Найбільш справедливими на планеті державами є Норвегія і Швеція із коефіцієнтом Джіні – 0,25.

США – це 0,38, а «золотий мільярд» загалом – 0,28.

Середній показник по людству – 0,63.

В Україні коефіцієнт Джіні – 0,85. Країни із ще більшою різницею між бідними та багатими на континенті немає. Держави із таким коефіцієнтом тримати у мирі людей на спільній території теоретично не можуть.

Наш великий Кобзар, хоч і не був ніколи за кордоном, відчув, що наруга багатих над бідними, проти якої він підняв свій могутній голос, стане глобальною хворобою людства, від котрої воно якщо не загине, то втратить моральне право на існування.

Ще не вмерла Україна?

Де на глобальних просторах цивілізації XXI століття перебуває країна, у якій мені випало жити і яка так гірко насміхається над собою, забавляючи навколишній світ своїми крутими електорально-революційними ігрищами?

Дозволь, шановний співвітчизнику, відволікти тебе від політичних спектаклів, на яких усе ті ж лицедії вже вкотре ставлять усе ту ж саму клоунаду відволікти і змусити, взявши голову в руки, бодай на мить задуматись над тим, що реально відбувається за вікном – у який час і в якій країні ми перебуваємо, якими є глобальні координати нашого буття?

ООН щороку друкує «Доповідь про розвиток людини» – фундаментальне дослідження про сучасне людство, про місце в ньому кожної із 177 країн світу, які піддаються аналітично-статистичному діагностуванню. Своєрідна турнірна таблиця людства, на якій, як у футболі, кожна країна займає місце у відповідності до «набраних очок».

Із чого виходили оонівські арбітри, виставляючи кожному учасникові історично-планетарної гри цілком конкретний порядковий номер, який іменується рейтингом держави на тлі цивілізації початку XXI століття?

Виходили з того, що цінність держави чи буквальна її придатність для життя людей (є країни, найбільш придатні для життя, приміром, слонів чи черепах, а цього разу мова йде про придатність для життя гомо сапієнс) полягає у тому, наскільки ця держава створила умови, щоб кожен її громадянин міг «прожити довге і здорове життя, отримати освіту й оволодіти необхідними ресурсами для забезпечення гідного рівня життя».

За одиницю виміру взято так званий Індекс людського розвитку, який вираховується за трьома компонентами – дохід, освіта, здоров'я.

Очевидно, важко знайти оптимальнішу формулу, оскільки людині притаманне прагнення перебувати якомога довше на цій Землі, жити на ній здоровою, як богоподібна істота, оволодівати фахом та знаннями, які водночас є засобами для примноження рукотворного багатства планети і для отримання матеріальних, фінансових та інших благ, що роблять життя безпечним, приємним та гідним Її Величності Людини.

У конкретному вимірі застосовуються такі показники: валовий внутрішній продукт на душу населення, як вимірник соціально-економічної спроможності держави, тривалість життя як найточніший датчик його здоров'я, рівень освіти як показник цивілізованості нації і людини.

У планетарній сім'ї – кричуща нерівність і несправедливість, але загалом у всій своїй сукупності людство все-таки розвивається – той самий інтегральний Індекс людського розвитку (ІЛР) зростає, йде вгору.

Є тільки 18 країн на планеті, індекс яких протягом 1990–2003 років не зростав, а падав. 18 із майже двох сотень держав, 18 аутсайдерів із сумарним населенням у 460 мільйонів (денце келиха із шампанським, на верху якого – «золотий мільярд» щасливого люду), 18 неблагополучних носіїв регресу на фоні всезагального прогресу. Серед них разом із Ботсваною, Зімбабве, Танзанією та іншими реліктами – Україна. Так що у такій компанії нам саме на часі проводити електорально-ритуальні, регіонально-племінні танці у виконанні наших омандачених, одурманених туземним плем'ям жерців.

У телелавинах піар-дурману прориваються часом на поверхню «програмні» проєкти, у порівнянні з якими Микита Сергійович Хрущов із його «комунізмом у 1980 році» відпочиває. Так звідки обіцяють витягувати Україну наші браві швейки від політики в авангард людства?

Нове тисячоліття Україна зустріла на 78-у місці за рейтингом ООН. Напевно, вершити долі людства будемо із сусідами, які розмістилися поруч з нами й услід за якими ми зайняли

своє заслужене місце, а саме неподалік, скажімо, від Самоа (Західної) та Сент-Люсії. Пропоную пошукати на карті цих любих друзів, поруч з якими ми крокуємо по життю.

Правда, якщо невмирущий слов'янський інстинкт покличе нас шукати рідних братів по крові, то доведеться дряпатися по глобальній драбині за кільканадцять шаблів, бо Росія заскочила аж на 62-е місце, а «авторитарна» Білорусь також височіє над нами, світочами демократії, на 67-й сходинці.

Однак це нелюбі нам партнери по СНД, а нам туди не треба. Нам подавай Європу, до якої ми, як твердять наші кандидати від влади, різко наблизилися. Хоча водночас нам якось образливо, що ми такі революційні і помаранчеві, а нас туди не беруть, як східних сусідів, таких же, як і ми, вчорашніх братів – піддослідних кроликів у тріснутий комуністичній колбі.

Чим ми гірші? А тим, що новобранці ЄС не в кінці сотні, а входять у провідні перші 50 країн світу: Латвія – 48 місце, Словаччина – 42, Хорватія – 45, Литва – 39, Естонія – 38, Польща – 36, Угорщина – 35, Чехія – 31, а Словенія взагалі у тридцятці – найвище з усіх 27 посткомуністичних державних новоутворень за підсумками завершення третьої світової «холодної війни».

Якщо анатомізувати рейтинг за складовими, то ВВП на душу населення відображає не тільки економічну могутність держави, а, перш за все, продуктивність нації – скільки ця душа населення випродукувала цінностей. Що вона зробила, а не імітувала роботу чи слухала виборчі небилиці своїх вождів? Що зроблено – тут ні додати, ні відняти – математичний показник.

Українська душа, яка чомусь вважає, що вона дуже працююча, виробила благ на 5491 долар. Тепер підемо вгору по драбині: Білорусь – 6052 долари, Росія – 9230. Було відомо, що росіяни можуть випити більше нашого, а тут, виявляється, й працюють удвічі вправніше. Нам єдине виправдання – ми відстали, бо на революцію ходили.

А як экс-червоні еєсівці? Латвійці виробляють за рік благ на душу населення – 10 270 доларів, хорвати – на 11 080, словаки – 13 494, литовці – 11 702, естонці – 13 539, поляки – 11 379, угорці – 14 584, чехи – 16 357, словенці – 19 150.

Найкраща країна у світі за оонівським індексом – Норвегія, яка очолює турнірну таблицю, – 37 670 доларів на кожного вікінга. Залишається тішитися переказами, що ми є родичами тих скандинавів. Мало сказати – бідні родичі. Ще й нікудишні: трудимось на славу – у 5 разів менше і гірше, ніж вони.

Хоча не скажеш, що ми такі бідні, бо дурні. Оонівський аналіз об'єктивно показує, що рівень грамотності населення в Україні навіть самим норвежцям не поступається. Так у чому ж річ? Справа в тому що мова йде про населення, а населенням керують ті, за яких ми голосуємо, чи, точніше, продаємося за гречку. Прочитавши це, Іван Якович Франко сказав би поетично і патріотично:

Горе вам,
бо ведуть вас, неначе сліпих,
ошуканці і дурні!

Ви чули коли-небудь у балачках наших політиків про таку штуку, як тривалість життя людського? При всій повазі до виробництва на душу населення, куди важливішим є існування самої цієї душі у її живій земній плоті. Чи може бути більшим сенсом держави і політики – не вкорочувати, а максимально продовжувати вік своїм громадянам?

Але у нас про таку «дрібницю» навіть ніхто не заїкається. Братове, які ніяк не поділять владу і толком не знають, що з нею робити, думають, що їхні теревені про політреформу про конституційний суд, коаліції і опозиції, рейтинги і бюджети, про приватизацію і демократизацію повинні розжалобити нас до сліз. Выборча риторика – це розмова німого із сліпим, бо

порожнє словоблуддя – не тільки не тривожить розум, а й не гріє душу. Це про них було сказано – як далеко вони від народу.

А десь там в аналітичних центрах розставляють по рядках держави не за тим навіть, скільки ядерних бомб вони мають чи скільки газу спалюють, а як довго в них живуть прості смертні, бо, зрештою, саме життя у його часовому вимірі є найбільшою нашою цінністю, бо немає вже нічого, коли ця цінність вичерпується.

В Україні вона вичерпується на 66-у році. Навіть у Сент-Люсії дотягують до 70-ти. Словенці живуть на десять років довше. І сталося це не тому, що вони вступили в ЄС.

В Україні люди живуть мало лише тому, що вони живуть в Україні. Залежність тут автоматична – не буває так, коли влада у державі гарна і сама вона така ж, а люди в ній вимирають.

Причина тут – не тільки соціальна. Ще більше нищить людей морально-психологічна атмосфера, у яку їм судилося потрапити.

Бо коли чергові вибори – це знову стрес і чергова пілюля розчарувань, бо коли знову вожді втягують людей у громадянську міжплемінну війну в цій «Африці у центрі Європи», бо коли політичні пігмеї знову і знову впиваються своєю ненаситністю, бо коли в гонитві за наживою вони готові перегризти один одному горло, бо коли ескалація ненависті отруює суспільство, бо коли життя минає, а світла в кінці тунелю не видно, – то де там до насолод земних, коли саме оте життя стає нестерпним...

Принципово нове явище, що його породила наша респектабельна епоха, – вперше стало фактом те, що з'явилися країни, у яких середня тривалість життя – понад 80 років.

Підкреслюю, в середньому – включно із нещасними випадками, які не обирають жертв за віком і занижують загальну статистику. Реально здебільшого виходить понад 80.

Стало нормою, коли сім'ї складаються із чотирьох поколінь. Коли людина не доживає до правнуків – це виняток. У цих країнах люди не вмирають – просто перестають жити. Поки що їх небагато, цих вісімдесятників, – Японія (82 роки – перше місце), Австралія, Ісландія, Канада, Швейцарія, Італія. Назвемо і тих, хто наступає їм на п'яти і не дотягує лише рік до восьми десятків, – Норвегія, Франція, Австрія, Нова Зеландія, Іспанія, Ізраїль.

У таблиці демографічних тенденцій просто під лупою шукаю держави, населення яких, всупереч глобальним висхідним цифрам, скорочується, як шагренева шкіра.

До 78-го рядка таких немає. Перша з поміж таких – Україна, навпроти якої сумні цифри: 2003 – 47,5, прогноз на 2015-й – 41,8 мільйона.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.